

ФОТОПОГЛЯД: ДЕНЬ ЗЛУКИ

Сьогодні в номері:

**Трипілля —
близьке
й далеке**

стор. 8—9

**Чи був рік
України
в Росії?**

стор. 11—12

**Знайди
свою
половину**

стор. 15

СОБОРНІСТЬ БЕЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ — ДЕКОРАЦІЯ

Українська історія XX століття містить багато значимих подій. Майже всі вони відбувалися під знаком боротьби за відновлення власної духовності. Суперечливість і часто трагізм на цьому шляху лише підкреслювали складність у реалізації найголовнішого завдання української національної ідеї. І для кожного свідомого українця суспільно важливі явища і дати, люди і факти, відкриті і замовчувані сторінки нашої минувшини, які були дотичними до українського поступу, є близькими і дорогими. Так сталося, що в найбуремніший період українських визвольних змагань упродовж одного року — від січня 1918 до січня 1919 років — волевиявлення народу з його вічним прагненням до свободи втворило дві видатні речі — IV Універсал і злуку українських земель.

Це засвідчувало не лише волелюбність українства, але й його демократизм і велику толерантність у стосунках з іншими народами і державами. Прожитий Україною у визвольній боротьбі рік між IV Універсалом і Злукою УНР із ЗУНР дав можливість переконатись у багатьох бідах національної справи, навів побачити прихильників і супротивників української ідеї, відчувати, на жаль, живучість вади, що переслідує українців століттями — взаємопоборювати один одного на втіху ворогам. Слід визнати, що Україну і сусідні держави, і Європа впродовж століть воліли бачити не політичним, сконсолідованим утворенням, а територією, яку вигідно експлуатувати. У наших гнобителів могли змінюватися форми державного правління, ідеології, правителі, але незмінним залишалося агресивно вороже ставлення до незалежності України. У цьому солідаризувалися російський царат і більшовизм, польська шляхта і соціал-демократія, румунська монархія і республіканці, угорські націоналісти і демократи.

Адже всього через кілька днів після проголошення IV Універсалу більшовики вчинили криваву розправу в Києві, розстрілюючи жертвних захисників столиці — студентів і середньошколярів під Крутами, Гребінкою, Дарницею. В українській державності загально-російські демократи і монархісти вбачали

спробу вчинити замах на «єдину і неділимую» Росію. Таке тотально вороже ставлення в 1918 р. сформувало політику масової українофобії. Один із царських генералів відзначав, що «російські партії, починаючи від крайніх правих і закінчуючи лівими, до хворобливості лякаючись відокремлення України від Росії, ціною продажу України більшовикам вели наступ із гаслом: чим гірше, тим краще, аби тільки не існувала самостійна Україна...».

І, можливо, слід дивуватися не стільки злodianням Муравйова, скільки своїм українцям, які не змогли об'єднатися й воювали між собою. Як приклад: більшовики, оточивши Київ наприкінці січня 1918 року, на чолі загарбницьких військ поставили сина українського письменника Михайла Коцюбинського — Юрія.

Але за нищенням здобутків української революції визрівало, розвіваючи ілюзії, нове бачення України — не автономія і федерація, а політична самовизначеність і самостійність. У цей час один із батьків української державності, мудрий і поміркований М. Грушевський сказав, що в огні більшовицького обстрілу згоріла «...наша орієнтація на Московщину, на Росію, накидвана нам довго й уперто силоміць і кінець кінців, як то часто буває, справді присвоєна була значною частиною українського громадянства».

Але ідея незалежності не мислилась інакше, як через єдність і соборність українських земель. Багато українців усвідомлювало це, воюючи під час Першої світової хто в австро-угорській, а хто в російській арміях. Торкнулося це і моєї сім'ї, бо два мої діди воювали «за царя», а дід моєї дружини, родинне коріння якої на Сумщині, кавалер 4-х Героївських хрестів, воював «за царя», обстоюючи свідомо чи силоміць чужі, а не українські погляди й інтереси.

Ще більше потребу «з'єднання» земель відчули 85 років тому як наддніпрянські, так і західні українці, коли Росія і Польща, Румунія і тодішня Чехословаччина стали агресивно зневажати всі громадянські й національні права українців, територіально й політично членити Україну, проводити таку державну

політику в українському питанні, яка була антигуманною, дискримінаційною, історично безперспективною.

Тому українська політика і наука, історія і громадянська культура кожного з нас має належно, щоб у святому пантеоні народної пам'яті навічно викарбувалося, поцінувати ті історично значимі події, які відбулися 3 січня 1919 року у м. Станіславі, коли «Українська Національна рада ЗУНР торжественно проголосила Злуку Західної Української Народної Республіки з Наддніпрянською Українською Народною Республікою і одноцілну суверену Народну Республіку». 22 січня 1919 року в Києві на Софійському майдані, коли відбулося святочне проголошення акту злуки: «одніні во єдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України — Західно-Українська Народна Республіка (Галичина, Буковина і Угорська Україна) і Наддніпрянська Велика Україна. Одніні є єдина незалежна Українська Народна Республіка». Проте не судилося тоді збутися віковим мріям, якими жило і за які вмирало не одне покоління українців. І ще впродовж семи десятиків років нас — розчленованих географічно, політично, духовно, мовно, конфесійно, супроводжували війни, терор, геноцид, голодомори, денационалізація, нищення рідного слова й віри.

Тому історична злука 22 січня змушує нас жити не лише спогадами про славу минувшину, а й засвоювати уроки, бути сильнішими й мудрішими. У цьому конкуруючому світі Україна — шоста країна у Європі, 21-ша у світі за населенням — не може бавитися незалежністю, бо постійний спротив чиниться не лише ззовні, але й всередині суспільства. Бо одні, а їх останніми роками найбільшало, не сприймають незалежність через соціальне зубожіння, інші не сприймають її ідеологічно й політично, уподібнюючись до тих представників росіян і євреїв у Центральній Раді, які голосували проти прийняття IV Універсалу, треті — індивідуальні до української ідеї незалежності, і їм добре там, де добре живеться. Україну вони розглядають як простір і територію, де можна заробляти великі гроші. Тому **найпершим уроком** для нас має стати те, що весь український народ, кожний гро-

мадянин зокрема, зобов'язаний жити національною ідеєю, трансформуючи й осучаснюючи її політично, соціально, економічно, науково, духовно, історично й особистісно, поцінуювати кожну суспільно-політичну і державну інституцію, які творили і працюють на українську ідею.

Другим уроком, в умовах дефіциту багатьох суспільно-значимих істин у світогляді, ціннісних орієнтаціях наших співвітчизників, має стати те, що історія мусить навчити народ доводити справу визволення до завершення, оскільки українська революція, проголошення незалежності самі по собі не сотворили сильної й консолідованої нації як доконаного факту. Бо, як свого часу влучно зазначила Оксана Забужко, нас переслідує «культурна непритомність нації», адже у провідників нації замість патріотизму любові до своєї землі, народу, держави втворюється ніде в світі не бачений якийсь патріотизм меркантильний, про що писав В. Липинський. Досі не було відомо, щоб якась нація відроджувалася не під державно-національними гаслами, а під гаслами прирізки землі. У нас за Україну дають десятину, бо де бачено, що, як у центрі, так і в областях державні посади купуються і продаються.

Третій урок — українцям потрібна така державна влада, яка не буде продукувати безглузди, неконструктивної політики й химерної ідеї побудови української політичної нації на ґрунті іншомовної культури, чужих цінностей, економічної залежності, відсутності духовно-церковної єдності, бо за цих умов образ «Україна» міститиме не стільки державно-політичні, національні, скільки географічні й етнографічні характеристики, а встановлені монументи на честь соборності в Києві, Ужгороді і Луганську, Севастополі і Чернігові мають символізувати здатність продукувати власну національну культуру і політику, а не споживати чужу.

Четвертий урок — уміти відшукати одну спільну політичну, національну, соціальну мову з усіма українськими громадянами, по обидва береги Дніпра. Щоб ні національна, ні конфе-

ЛАЯТИ НАРОД — НАЙЛЕГШЕ...

Страшенно популярним став вислів про те, що кожен народ вартий того правителя, якого обрав. Яка зручна формула, яка залізна логіка, який політ думки, особливо для тих, хто здатен хіба що ще на одну спазму вже мертвих рефлексів! Бо, якщо згадати, що цей вислів має продовження — вартий настільки, наскільки цей вибір вільний, — то доведеться говорити зовсім про інші речі, які багатьом впливовим людям можуть і не сподобатись... Панове-патріоти, що здобули свій авторитет на прославленні історії та культури народу, його лагідної ментальності, на проливанні сліз над трагічним минулим, чомусь так легко гіпнотизуються цією фразою, лягають на неї, як на теплу піч, і з усіх сил намагаються затлумити той паросток болю, що піднімається з глибини душі, адже це той народ, частинкою якого є й вони самі! Я не ідеалізую наш нинішній народ. Але й з таким, який він є — генетично підірваним репресіями й голодоморами, дезорієнтований у брехливому калейдоскопі перекурчувань моральних цінностей, зайнятий виживанням і припнжений зльиднями, — з таким теж можна будувати нормальну державу, маючи твердий і цілеспрямований провід, що концентрував би, підсилював й направляв вектор національної енергії у всіх сферах життя, який би об'єднував націю і якому б вірили. Такого проводу України не має. І всі, хто береться й не береться рефлексувати, впевнені, що наш народ і не здатен його обрати.

Кілька років тому, коли на одному з виборчих округів нашої області проводилися вибори народного депутата, мені, як журналістові, довелося побувати на виборчих дільницях Устинівського району, можна сказати, — найбіднішого на Кіровоградщині. Вибори відбувалися із шаленими цинічними порушеннями. Уся влада — від обласної до сільської! — була "поставлена на вуха": будь-якою ціною провести лідьку тодішнього фаворита Президента Олександра Полкова — київського високопоставленого лікаря Олександра Біловола. Що таке лікар для сільських людей, пояснювати не треба. Але цього владі здалося замало — раптом почали виплачувати заборговані пенсії, заступники голови облдержадміністрації гасали по області, встигаючи "від імені" вручати, надавати, допомагати, обіцяти... У справі знищення реальних конкурентів так само засобів не вибирали. Кіровоградщина ні до, ні після (навіть під час останніх виборів) не бачила стільки фальшивих випусків газет, які справді виходять в області, а з фантастичністю і брідкістю того, що там писалося, порівнювати немає чого. Основний удар був спрямований проти екс-міністра з надзвичайних ситуацій, экс-голови облдержадміністрації Валерія Кальченка, якого Президент брутально скинув з посади за незадовільні наслідки першого туру президентських виборів і який вів свою виборчу кампанію чесно і законно та мав і має авторитет і повагу в області.

Ми відвідали всі села району. У деяких з них виборчі дільниці розташовувалися у клубах, більше схожих на курники. Довелося побачити школи з облупленими стінами та підлогою, що провалюється. Тут людям, які місяцями не бачили грошей, щось дали, подарували, пообіцяли. Додайте відвертий підкуп голів комісії, грубий тиск

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

Взятися за перо мене змусили несвяткові рефлексії наприкінці року “Воля до свободи” колеги Михайла Сидоржевського (“Слово Провісти” № 52, грудень, 2002 рік). Загалом, усе написано — правда. Але тільки констатувати, що нами правлять “...чужаки, окупанти, новітні колонізатори”, а незвірений, бездуховлений народ, який вартий тих, хто ним керує, не здатен їм протистояти і не має волі до свободи, — мізерно мало. Власне, подібні думки давно сформульовані і, якщо українські інтелектуали беруться за несвяткові (чи хай і святкові) рефлексії, хочеться тверезого аналізу, пошуку світла в кінці тунелю, спонукання до дії, а не ще одного обґрунтування сумного висновку: “Не трайте, куме, сили, спускайтеся на дно...”.

на них. При мені при підрахунку голосів на найбільшій дільниці в райцентрі з урни витягли пачку бюлетенів явно підкинутих, але спостерігачі від партій нічого не змогли вдіяти, а стрижених спостерігачів від Біловола тільки підсміювалися.... І за всіх цих жахливих обставин — третина голосів за Кальченко. А скільки було бюлетенів, де люди висловили своє ставлення до “демократичності” подібних виборів! Іх, зрозуміло, визнали недійсними.

То хто в нас бидло — народ, якому ні на кого спертися і немає кому довірити, чи свідомі, грамотні, що вибилюють у верхи, але амбітні і не здатні протистояти системі, що ковтає їх із бебехами? (У цій ситуації частина людей і орієнтується на ліві партії, які все-таки на низах більш організовані, мають привабливу риторичку і хоч трохи намагаються протистояти подібним знущанням — тоді, в Устинівці, найбільшнішим і найдієвішим виявився штаб Соцпартії. Оце вам і червоний пояс!). Система ковтнула Рух, який поліз було у владу, але не для того, щоб докорінно змінити її, а лише для того, щоб мати важелі впливу. Але разом з ними він отримав методи і підходи до системи, і цього було досить, щоб знищити його. Адміністрація Президента тільки завершила справу, оформив-

А застосування адмінресурсу під час виборів?! Переді мною звіти за підсумками моніторингу Комітету виборців України за передвиборною ситуацією: розповсюдження анонімної та наклепницької інформації про політичних опонентів, безкоштовне або за зниженими цінами надання товарів та послуг, примусовий збір коштів на кампанію, примус до вступу в партії, nepрозopе фінансування рекламних акцій політичних партій та об'єднань, використання службового становища на користь певної політичної сили, тиск на опозицію і ЗМІ. За кожним пунктом — адреси, ситуації, імена. І це — вільний вибір? У Кіровограді, до речі, 8 квітня зник спостерігач від КВУ, член "Просвіти" Олександр Олійник — досі жодного сліду, ні трупа, ні людини. Шукають і прокуратура, і міліція, справа на контролі у Генеральній прокуратурі та у Міністерства внутрішніх справ. Старенька мама взялася сама шукати. Людина, яка їй дещо підказала, відразу отримала попередження — не лізь куди не слід, якщо не хочеш

нальність, не може відповідати на виклики часу. Сьогодні треба не вмирати, а активно формувати модерну націю, здатну зберігати себе в умовах глобалізації, підносити власну гідність і добробут, зміцнювати економіку, будувати Єдину помісну церкву, захищати національні інтереси у всіх сферах життя, завоювати міжнародний авторитет і цим усім убезпечувати себе від впливу вічного агресора — Росії. У нормальній державі це має робити влада. У нас влада робить усе навпаки.

А в середовищі національно свідомих людей з'являються думки, що, мовляв, треба якось пробратися до грошей олігархів, а там уже повернути все на свій лад. У політиці, мовляв, немає моралі, і якщо хочемо там бути, треба прийняти ці правила.

Перебрати на себе гроші олігархів законними методами неможливо, в іншому разі ми стаємо на одну дошку з ними. Досвід і зв'язків у нас однозначно менше, отож, вибираючи такий шлях, прирікаємо себе на безнадійну гру, у якій не тільки програємо, а й втратимо те, що від-

одиноці. Ще менше тих, хто здатен ефективно управляти — не наказувати, не царювати, а мудро керувати, володіючи основами психології та конфліктології.

У нинішніх українських умовах до такого проводу особливі вимоги, адже ми не маємо усталених демократичних норм, громадянського суспільства, яке здатне контролювати продукovanу пропорційною виборчою системою владу. Нам треба тільки запроваджувати і норми, і пропорційну виборчу систему, не ліляти і вирощувати, як немовля, громадянське суспільство. І тут не слід мати ілюзій — народ, який прожив понад триста років у тоталітарній імперії, самостійно не здатен до витворення подібних інституцій. Отож, нам потрібен не класичний провід, який діяв би за усталеною у світі формулою — так, як йому дозволяє народ, а фактично жертвований, такий, який буде свідомо творити українську спільноту, здатну використовувати на користь механізми демократії.

Сьогодні нібито немає видимої потреби щось створювати чи формувати — при владі інші. Такі, які нас не влаштовують... Усяка сер-

**КРІМ ВОЛІ ДО СВОБОДИ
ПОТРІБНІ
КОНКРЕТНІ
ЦІЛЕСПРЯМОВАНІ ДІЇ**

ністрів. Можна назвати його так. Це не має значення. Кожен свідомий українець здригається від огиди при згадці, з якою зажерливістю накидаються нашіні такі звані політики на шматки влади: будь-яка посада для них — адмінресурс, який можна безпідставно, на конкретні “зе-

від — благородний, духовний, справедливий, якого достойний наш народ у його найкращих проявах.

Це велика робота. І теоретична, і практична. Якщо ми підготуємо такий ґрунт, народ обов'язково це оцінить. Не сьогодні, то завтра. Бо це завдання для майбутнього, а не для нинішньої слави і грошей. І підходити до нього треба з відповідними мірками — духовними.

Світлана ОРЕЛ,
м. Кіровоград

P.S. Переконана, що думки про нинішні і майбутні України зріють у головах і душах багатьох свідомих українців. Поділіться ними, викладіть свої уявлення, теорії, прогнози. Нехай "Слово Провсвіти", яке своєю послідовною україно- і духовно-центричною позицією завоювало право бути місцем формування новітньої державотворчої думки, об'єднає нашу енергію, наш дух. А з того, можливо, буде й дія, бо спочатку завжди було Слово.

мати неприємностей. Такий вільний вибір народу, який вартий своїх керівників. І цей народ таки провів у парламент частину опозиції, але вона (і "Наша Україна" передусім!) не змогла цим скористатися. В Україні влада узурпується олігархічними кланами, а народ чим далі, тим менше може на це впливати.

В історію входять ті, хто зумів відповісти на виклики часу. Такими були українські націоналісти. У 30-50-ті роки вони робили все для захисту нації і, коли треба було вмирати за неї, не жалюючи себе, вмирали, і їхні імена залишаться прикладом для нащадків. Але чому так здрібнів і збіднів націоналістичний рух (я маю на увазі не лише членів відповідних організацій і партій, а й усю національно

ТІ, КОМУ НЕБАЙДУ- ЖА УКРАЇНА, МАЮТЬ ДАТИ ЇЇ НОВУ ФІЛО- СОФІЮ ВЛАДИ

свідому громаду) нині? Чому попри велику ідею, яку не тільки не втратила свою актуальність, а й стає важливішою і потрібнішою буквально щогодини, він залишається незрозумілим і чужим основній масі народу? Крім відсутності інформаційних можливостей (а це нині те саме, що в 30-40-і роки зброя) ще й тому, що він, через політичне маргі-

різніє нас од них. Очевидно, нам слід творити нову філософію влади, що спирається на національні цінності. У її основі — справедливність (згадаймо «Призначення України» Юрія Липи), врахування інтересів кожного члена суспільства, дотримання Законів і Божих заповідей. Нова філософія влади потребує не лише ідеологічних, світоглядних обґрунтувань, а й розробки нової структури управління — максимально ефективного (нінішнє керівництво не залишає часу на розчакчу), маневреного, здатного долати інерцію бюрократизму. Чи маємо ми таку концепцію і таку систему? Не маємо.

Увiamo, що сталося диво, завтра зранку — біля влади опозиціонери, націонал-демократи, патріоти, одним словом, ті, хто не сприймає нинішню владу і вважає, що тільки національно свідомий уряд може врятувати Україну. Я теж належу до таких, отож, ставлю запитання і собі. Чи є у нас провід, здатний очолити націю? Ющенко, Тимошенко — так. Мені самій хочеться вірити в них, як у богів, але подивіться до їхнього оточення, і на місцях теж. Патріотів не на словах, а на ділі, професіоналів у своїй галузі, людей, які розрізняють ціну матеріального й духовного (найслабше місце нинішньої влади), там

Немає на світі двох однакових людей, як немає двох однакових листочків. У своїй суті кожна річ неповторна. Тому будь-яке порівняння хибне на неточність. Однак з порівняння хочеться почати свою розповідь.

У природі зустрічаються коштовні камені, що справжню цінність здобувають лише після копіткого шліфування. Нові форми і зміст вражають відтак своєю невідомістю, багатством кольорів і тонів, а іноді, розгортаючи породу людських особистостей, осліплюєшся — перед тобою безцінний скарб чаруючої людської обдарованості і таланту. Цей скарб, на відміну від коштовних каменів, людина шліфує сама, залишаючи лише успадковану від природи основу, як і трапилося з людиною, чиє життя було зіткане з чорних і червоних ниток, назва яким музика, поезія, пісня, любов до людей, до народу свого, до своєї сім'ї. По небутті його спливає час. Зайвою окалиною відпали невизнання, невіра в його непересічний талант і зайві емоції. Незалежно від наших побажань виблискують нині і виблискуюватимуть у майбутті грані його геніальної обдарованості, грані творця, новатора і таланту потужної, як сказав би Іван Франко, сили.

Спадає на пам'ять перша зустріч з автором "Червоної руті" Володимиром Івасюком. Це був молодий, міцно збитий хлопець у синій спортивній куртці, з красивими і по-гуцульськи гордими рисами обличчя. Здоровий рум'янець підкреслював весело-спостережливий блиск його очей, а були вони, наче небо після зливи — голубими, очей, на які спадало каштанове сипке волосся. Різьблене підборіддя свідчило про твердий і рішучий характер. Володя невідвратно дивився на поля зеленої Буковини, впливався спостережливим поглядом у зелені вруна свого краю, що миготіли у вікні автобуса. Поля поволі переходили в мрійливі пагорби, віщуючи наближення справжніх синіх гір. Як писала про нього одна канадська газета, Володимир Івасюк — співак синіх гір. Він нестямно любив свої гори. В його піснях вони ставали одухотвореними героями, мріяли, співпереживали і печалилися разом зі своїм автором. У горах він знайшов червону руту, що полум'янітиме вічно у серцях людських вічним вогнем його щедрої і доброї душі, його зачарованості і любові.

Лише вчора-позавчора я став студентом Чернівецького держуніверситету, а того дня вертав додому, з радістю наспівуючи пісні "Смерічки", де брав участь. На щастя, нагодився знайомий журналіст із місцевого телебачення — Жан Макаренко. На зупинці у Вашківцях він познайомив мене з Володею. То було у серпні 1970 року. На час нашого знайомства Володя уже був автором "Червоної руті", яку запропонував редакції телебачення. Головний режисер В. М. Селезінка, який знав його як здібного скрипаля і співака, був здивований. Хлопець приніс пісню. Селезінка проникся текстом пісні і запропонував "оправити" її у видовий ролик з красвидами Карпат і водограїв. На цей час ми вже в "Смерічці" співали одну з Івасюкових пісень — "Я піду в далекі гори" — надзвичайно імпульсивну й життєрадісну співанку. Виявляється, їхали вони до Косова, де пінуться напрочуд красивий водоспад Гук. Там оператор Дмитро мав зняти той видовий ролик, і Володя із захватом розписував кожен кадр, кожен куплет. Отож знайомство з тим Івасюком закарбувалось у душі і буде зі мною завжди. Зустріч і знайомство, однак, перевершили всі мої сподівання. На все життя вразила його особливість характеру — не викладати себе одразу, не обрушувати на голову співрозмовника масу інформації і лавину інтелектуальних режюмувань. Він вводив мене у свій неповторний людський світ поволі, розкриваючись щоразу несподіваними закрутками залюбленої у гори, в людей душі, ще більше несподіваного і жаданого залишав на потім. До кінця не розкриваючись, він не давав найменшого приводу пізнати себе у всій своїй складності. Могу лише з впевненістю судити, що Володимир Івасюк жив у чотирьох вимірах. Це був Поет, Композитор, Художник, Людина. Віддати перевагу якомусь одному важко, як і нелегко знайти кожному точне формулювання. Залишається крок за кроком відтворювати його будні і свята. Цим короточасним святам,

власне, більше передували будні, мозольні і напружені, для яких напружена праця залишала короткі години перепочинку.

Першими виконавцями "Червоної руті" — критики, музикознавці і звичайні шанувальники естрадного мистецтва вважають мене і Василя Зінкевича. Це твердження пішло гуляти між людей з легкої руки самого Володимира Івасюка, який завжди зичив популярності своїм колегам і друзям, але пальма першості належить не нам, а самому автору популярного твору. Композитор і поет Володимир Івасюк сам володів чудового тембру і краси голосом, який і окрилив "Червону руту" зі сцени Чернівецької студії телебачення. Цей варіант і слід вважати оригіналом. Наш — просто відомий ширшому загальному слухачів. Свого часу пісня на фоні падаючої бистрої води з-під Гука, водограю побіля Косова в Карпатах, обійшла екрани України і надовго заповонила серця людей.

Непомітно ніби, але впевнено і дуже сходилла його зоря. Шкода лише, що була вона серпневою, короточасною на життєдайне світло. Однак на небі творчості залишила вона незгасний світ. Зоря ця горіла тільки для людей.

Екран багато сприяв його популярності. Добре пригадую жовтневий день 1970 року, після третьої пари відкликають мене на Театральну площу, де готувалася передача "Камертон доброго настрою". На вулиці стояв погожий осінній день, день, ко-

— поезія найвищої проби.

Не знаю я, коли сюди
прийду,
Та залишаю замість
себе квіти,
Ті квіти, що знайшов
у саду
Для тебе, для тебе
я...

Не зітреться ніколи у пам'яті найбільш творчий і тому напружений до неможливого період перед зйомками фільму, коли безсонними ночами сиділи ми на телестудії. Запис фонограми робив знайомий вже Василь Стріхович. Репетиції. Оркестри. Апаратура. Сотні дублів. Переспівано стільки ж пісень. Не знали спочинку не тільки режисери фільму, але й Володя, Софія, Левко, Василь і Марійка Ісак. Над ранок буквально валилися з ніг, але, ледь вийшовши на вулицю, почувши щебет негмамовного птаства, ми ніби відроджувалися. Володя наспівував фінальну пісню про поїзд.

На швидких поїздах

НАЗАРІЙ ЯРЕМЧУК: СПОГАДИ ПРО ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

Подолаю свій шлях.
Хай летить до мети,
І легка моя путь —
Здогадались, мабуть, —
Нових друзів я хочу знайти...

Нарешті, у сінокошому серпні, учасники зйомок зібралися в Яремчі. Володя приїхав з нерозлучною гітарою, разом з якою він перейшов на одну мою фотографію. На композиторові джинси, синій спортивного крою светр. Володя стоїть у колі друзів, перед якими стелиться чарівний світ Карпат. Погляд його ледь замріяний. Голова горділиво відкинута назад...

У Яремчі він часто наспівував одну мінорну французьку пісню. Інтерпретував її напрочуд вдало. Цю пісню співав він в автобусі, коли ми вертались зі зйомок. Співав, задумливо вдвигляючись через заплакані від дощу вікна на присмирнілі гори.

Якщо дотримуватися строгої хронології подій, згаданим зйомкам передували наші зустрічі у Вишніці. До гірського райцентру він приїжджав ранковим поїздом, проводив з нами не одну годину. В результаті народилося чимало оркестрових пісень, цікавих задумів. Наприклад, пісня "Відлуння твоїх кроків", котру згадую я у хвилини душевного сум'яття. Заспівати її Володя запропонував Василеві і мені. Після прослуховування зійшлися на думці віддати твір моєму напарникові по сцені. Вона й прижилася в репертуарі Зінкевича.

З вишницьких зустрічей Володю пам'ятаю завжди веселим і переповненим задумами. Він носив при собі нерозлучний кавового кольору портфель, у якому, крім книг, зошитів, білого халата і стетоскопа, завжди лежав чистий нотний папір. Любив Володя свій портфель по-особливому. Завжди з якимось побожним трепетом клацав замком, витягаючи нові твори. Згодом придбав польський чемоданчик, але запам'ятався він чомусь менше, хоч теж вигойдював його задуми, супроводжував у дорозі. Не менше од валіз дорозі мені спогади про його появу в Будинку культури, ручкався і сів за стареньке фортепіано. Починав наспівувати...

Одного разу Володя приїхав до Вишніці — ці як ніколи веселий, викликав нас з Василем з Будинку культури і дорогою мовив: "Ану, хлопці, послухаєте зараз..."

Володя сів на найближчу лавку і заспівав:

Ой зробив хлопчина та й дві красні
скрипки,
Розділив надвоє снів своїх красу...

Я не відривав погляду від обличчя композитора. Воно було одухотвореним і непроникним. За його настроїв більше промовляв голос — напрочуд міцний, сталевий і водночас ніжний та розлогий. Цей голос проникав у всі закопелки серця, оживляв легенду і віддалявся-віддалявся, залишаючи по собі біль і терпкий щем.

Ділося нам зустрічатися, але жодного разу не бачив його за робочим столом у чернівецькій квартирі. Складалося враження, що Володя, вічно рухливий, палкий любитель мандрівок, ніколи не замикає себе у чотирьох стінах. Побувавши перший раз у помешканні, я щиро поспівчував йому. Жила сім'я Івасюків по вулиці Маяковського. У Львові йому теж випала вулиця з такою назвою. Телефонний апарат не переставав дзвонити. Добрі знайомі і люди, яких він часто і в очі не бачив, не давали йому спокою. Де тут було до праці!...

Цього разу Володя запросив мене і Василя Зінкевича. Сім'я Івасюків отримала нову квартиру, приводила її до ладу. Донедавна композитор негмамовно бігав по ґаздівству, шукаючи то замки, то шпаклівку, то фарбу, а тепер чекав нас із таємничою посмішкою.

— Так що, діду, треба їхати до Москви. Викликають на "Пісню-71", всесоюзний фінал. Під оркестр Силантєва ти, Василь і я повинні заспівати "Червону руту". Аранжувати пісню доведеться мені особисто. Для великого складу не пробував ніколи, але треба...

Побачивши в наших очах радість і схвалення, Володя сів за свій рояль. Взяв ля-мінорний акорд.

— Отут, я думаю, — сказав він, — краще буде, якщо замість жіночого голосу

прозвучить гобой...

До Володі на квартиру ми приходили кілька днів поспіль. На телефонні дзвінки просто не зважали, поринувши з головою у роботу. На своєрідних репетиціях Зінкевич і я наспівували пісню, а він зв'язав оркестровку.

Майже усі оркестровки, до речі, Володя завжди писав сам. Кожну він сприймав, наче "уберю" людини. Часто любив повторювати: "Від того, як одягнеш пісню, значною мірою залежатиме її звучання". Йому як авторові легко було знаходити найпотрібніші шати. Особливо він полюбляв писати партії "для дерева", тобто для дерев'яних духових інструментів — гобоя, флейти, фагота. Під час наших репетицій на його роялі лежали також томи для оркестрування великих симфонічних творів. Вони ніби виявляли його давні наміри підкріпити свої знання консерваторською освітою.

До Москви вилітали ми грудневим холодним ранком. У літаку, тримаючи ноти на портфелі, Володя дописував оркестровку. До надсадного реву двигунів його пам'ять долучала голос флейти, гобоя, скрипок і... хвилювання, хвилювання...

На Буковині ми залишили справжню золоту осінь. Москва зустрічала снігом. Він збивав нас із ніг на аеродромі в Биково. Ледь дотягнулися до електрички. Впавши у крісла, полегшено зітхнули.

Фінал конкурсу "Пісня-71" зібрав чимало зірок тодішньої естради: Магомаєв, Хіль, Кобзон, Зікіна, початкуючий Лещенко... Десятки відомих імен. До участі у конкурсі допускалися навіть композитори без консерваторських дипломів. Тепер їм чомусь закрито дорогу. Через необдумане, як на мене, обмеження, скільки чудових пісень ми не почули взагалі або ж почули з непростимим запізненням.

Наш вихід на сцену. Ми з Василем з'явилися у білих, стилізованих гуцульських костюмах. Сліпуче сяяли прожектори. Телевізійні камери, наближення хвилюючої хвилини відчутно зв'язували поведінку. Та ще великий симфонічний оркестр. Після заключного голосу гобоя ми взяли перші ноти. Після конкурсу критика назвала наш виступ визначним. Володимирів Івасюк було вручено диплом лауреата фестивалю і мініатюрний рояль з написом "Пісня-71". Усім нам ще подарували метрові макети Останкінської вежі, де ми залишили один одному автографи. Це немеркнуча пам'ять про наше перше перебування у столиці.

Не минуло й року після виступу на "Пісні-71", як "Смерічка" на крилах "Водограю" і "Горянки" Левка Дутківського стала лауреатом Всесоюзного телеконкурсу "Алло, ми шукаємо таланти!". Йому передувала, до речі, не менш хвилююча для нас подія — півфінал у Чернівцях. Він проходив у Мармуровій залі університету. З мікрофоном у руках до Володі підійшов ведучий програми Саша Масляков. Композитор від хвилювання почав було червоніти, але швидко опанував себе:

— Вчуся в медінституті. Пишу пісні. Мій улюблений ансамбль "Смерічка"...

Володя говорив повільно, виважуючи кожне слово. Дехто пам'ятає, напевне, його інтерв'ю в телепередачі. Немає сенсу його повторювати. Залишається лише додати, що говорив він чистісіньку правду. Не загравав із глядачем. Дивуватися не доводиться, бо акторства він не терпів, хоч популярність серед шанувальників естрадного мистецтва, специфіка творчості композитора створюють відповідно сприятливий ґрунт.

Виступали ми також на заключному концерті "Пісня-72". Наш "Водограй" здобув популярність. Володі, з-поміж інших маститих композиторів, було вручено знайомий мініатюрний рояль — другу нагороду за участь у фестивалі всесоюзного рангу.

"Смерічка" на якийсь час згорнула свою діяльність. Здавалося б, мало запанувати затишшя, але то тільки здавалося. За ансамблем закріпилася слава першого ВІА України. Пісня і фільм "Червона рута" дали назву колективі Чернівецької філармонії на чолі з Софією Ротару. Через рік у Дніпропетровську виник ансамбль "Водограй", а про любов глядачів вже годі й говорити. "Смерічка" пустила в нашу землю, людські серця глибоке коріння.

З якогось часу обласна філармонія почала вести переговори з окремими учас-

никами ансамблю. Левко, Василь та я приватно з Вишницею не заохотили. На професійну сцену подалася лише Софія Ротару, яка включила до свого репертуару чимало наших пісень. Це, крім "Червоної руті", "Водограю", "Відлуння твоїх кроків", "Залишені квіти", "У Карпатах ходить осінь" Левка Дутківського, згодом надійшла черга і до "Двох перстенів", "Пісні...", "Двох скрипок".

Але спокуса "великої сцени" взяла всім гору. З першого квітня, після довгих "торгів" і обіцянок з боку тодішнього заступника директора філармонії Фаліка, "Смерічка" офіційно почала вважатися колективом філармонії. День сміху обернувся для нас майже плачевно. Жодна з умов не була виконана. Попри все, любов до мистецтва та можливість нести зі сцени кращі твори естради примусили забути про тимчасові труднощі. Ми спалили мости до повернення у Вишницю на самодіяльну сцену. Попереду були нові зустрічі із самотнім і талановитим композитором Володимиром Івасюком.

По довгій перерві Володя зустрівся зі "Смерічкою" у Києві, де ми готувалися до відповідальних концертів. Натхненний, як завжди з гумором, він любив смачно посміятись і своєю веселістю заряджав інших; споряджений ластами і підводною рушницею, затримався з нами, щоб показати кілька нових пісень, хоча його чекали у Бердянську, на батьківщині матері, батьки.

У Київській філармонії є дуже гарний старовинний зал і чудовий рояль, не знаю, який вигляд має той зал після реконструкції зараз, але коли Володя загравав нову пісню "Два перстені", він став у стократ краший. Ця пісня і понині у моєму репертуарі у віночку по-пурі на теми пісень "Смерічки". Там є і "Червона рута", "Водограй", "Золотоволоска", яку він чомусь не любив і завжди просив зняти її, не записувати на платівку, не співати на телебаченні, але на диво, ця пісня завжди подобалася людям, і понині приходять на сцену записки, листи, щоб виконати цю пісню або прислати ноти і слова.

Того ж літа в Криму проводився перший всесоюзний фестиваль "Кримські зорі", який пізніше перетворено у міжнародний, і на закінчення його до Сімферополя засмаглий, чорний як негр, приїхав Володя. Колектив поїхав додому поїздом, а я і Володя летіли літаком. Ми поспішали вулицями полуденного, спекотливого міста до філармонії, у прохолодний затишок залу, де було форміліано. На той час у мене було кілька задумів по вокалу, по манері виконання голосового діапазону, і я вдячний йому, що у скрутний момент одержав потрібну пораду і допомогу.

Раптом він своїми немусичними пальцями зробив стрімкий пасаж на фортепіано і заспівав нову пісню, яку я, на жаль, не заспівав:

Коли між нами не було нічого...

То був уже новий Володя. Відчувалася філософія як у віршах, так і у музиці, тонке відображення високих нюансів любові, переживань пронизувало твір невидимими променями справжньої поезії, поезії-музики.

Володя з сестрою Галиною перевелися на навчання до Львова. Наші зустрічі стали нечастими. Доля залишилася до нас прихильною. І він попросив нас допомогти в організації концерту для студентів Львівського медінституту.

Число 13 мала квартира у Львові, куди Володя невдовзі переїхав, вступивши до тамтешньої консерваторії і заодно закінчуючи медінститут. Незважаючи на свою так звану "нещасливість", воно не принесло студентові-композитору несподіваних прикрас. Навпаки, зі Львовом пов'язаний більш плідний період його творчості. Що могло дати навчання у Чернівцях? Одні неприємності. Його натура не вклада-

ся у звичні рамки вузу, надто вже "випирала" пристрасть до творчості. Нікому не секрет, що навіть до медінституту, крім людей, покликаних до медицини, приймають спортсменів і артистів, на різні необхідні випадки. Володя був приемним винятком, по-справжньому творчою людиною, якій наука давалася також легко. Це зможе підтвердити кожен з викладачів інституту, що зараз живі-здорові. Однак вчитися йому було важко. Вислів "у своєму краї пророків нема" спрацював безвідмовно. Популярність композитора і клопоти звичайного студента зжитися не могли, були добрим підґрунтям для заздрісників. Дехто аж надто ревниво бдав за честь вузу, замість любові і доброзичливості створював йому байдужість, а почасти і відверте глузування з покликання. А у Львові Володя чекали умови, сприятливі для закінчення інституту і вступу до консерваторії. Табличка з цифрою 13 на дверях його квартири вигідно підкреслювала "справжню турботу" про талант.

І ось під вечір ми виїхали у напрямку Галичини. Першою перешкодою на шляху був міст через бурхливий Черемош. Ни-

Володимир Івасюк та Софія Ротару під час концерту. Фото з музею Володимира Івасюка, м. Чернівці

нішнього мосту з Вишниці на Кути ще не було, транспорт, навіть пасажирський, йшов убрід. Ніколи не забути відчуття, коли переповнений автобус натужно долав дикий опір води, перевалювався з каменя на камінь і досить прозоро обіцяв перекинутися. Ще скоріше мав загложити двигун. Не одному з нас, як ми згодом дізнавалися, думалося: "Зупинись техніка посеред течії — прощай, щасливе майбутнє ансамблю". На щастя, все обійшлося гаразд, але шлях "Смерічки" потім був не з легких, схожим на дорогу через оспіваний Черемош.

Древній Львів зустрів ніби трохи похмуро. Згодом ми переконалися, що за його похмурістю, як у людей, ховається не підробна краса і велика щирість. Люди міста Лева зустріли наш виступ, ба ще раніше прибуття, несподівано приязно. Концерт проходив в академічному театрі імені М. Заньковецької. Ставлення львів'ян до ансамблю ми зауважили вже з того, що до зали було ніяк пройти. Перед диверма юрилися сотні людей. На сторожі нашої безпеки стояв наряд міліції. Вдавалися до службових заходів. Любов до улюблених артистів прокладала дорогу ще не через такі "пробки". Ця любов часто супроводжувалася дружніми оплесками. Концерт, що називається, пройшов "на ура". Наприкінці спалахнули справжні овації, особливо після того, коли на сцену вийшов Володя. Вдячність публіки невдовзі змусила взагалі забути про тимчасові наші труднощі. Це

найвища оцінка, яку тільки може бажати собі служитель сцени. Вона не зрівняється навіть з найвищими відзнаками і захваленнями преси.

Не можу не пригадати виступ "Смерічки" після присвоєння їй обласної комсомольської премії ім. Героя Радянського Союзу Кузьми Галкіна. 1972 рік. Звітний концерт з нагоди знаменної події. Проведення його пропонувалося в актовому залі університету. Ще задовго до концерту п'ятачок по сусідству був заповнений ушент. Найбільш енергійні шанувальники "Смерічки" рвуться у двері. Чергові з обкому комсомолу розгублені. Зал не може вмістити навіть п'ятої частини бажаючих. Якись спритники почали дертися на другий поверх, аби проникнути всередину через розбите вікно по водостічній ринві. Досі не пам'ятаю яким чином, все-таки мені вдалося пройти крізь двері. Найкраще було, звичайно, сховатися у тиші роздягальні. Відносний, звичайно, бо зовсім поруч інструктор обкому комсомолу викликав наряд міліції, а наша чергова адміністратор ще не приїхала, та чи допомогла б і вона навести порядок. Відсутність квитків і малі розміри залу — навряд чи такі аргументи поділяли б на бажаючих потрапити на концерт.

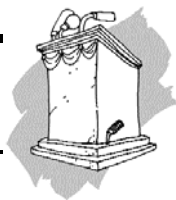
Невдовзі у засклені двері службового входу постукав розпашілий Володя Івасюк. Не знаючи його в обличчя, чергова навідріз відмовилася його впускати. Довелося все пояснити. Композитор зайшов до середини без жодного ґудзика на пласці. Сестра Галя стукала йому крок у крок. "Що ж то діється, діду — запитав він зі своїм традиційним зверненням, — так, чого доброго, солістів навіть не пропустять. Ви всі у зборі?"

Невдоволення у голосі не було. Володя радів прихильності глядачів, але не тією радістю, яка заважає людині бачити різницю між прихильником "за переконаннями" і "за модою".

Володимир Івасюк був переконаний, що справжня цінність ансамблю перебуває у прямій залежності від тривалості глядацької любові. Ділив публіку на секундних і справжніх, котрі не відкидаються від улюбленого колективу навіть тоді, коли загаль скидає його з п'єдесталу, на який сам же і зніс. До творців сценічного дива прихильники часто ставляться сліпо. Ці прихильники приходять і пропадають, до зали веде кожного менше потяг, більше — мода, тотальне визнання або ж випадковість. Вмостившись зручніше у кріслі, вони хочуть — і край тут! — чути лише те, що їм до вподоби, не роблячи знихж, але Володя ніколи не йшов і не радив нам іти на компроміс із глядачем. Передусім — мистецтво. А воно — річ примхлива, виключає з себе "золоту серединку", названу кимось рятівною.

Володимира Івасюка визнавали як талановитого композитора і водночас любими. Не кожному дано поєднувати в собі часто діаметральні поняття. Йому вдавалося. Його оголошували "улюбленим", але він особисто такого підходу не сприймав. Шануючи любов і похвалу людей, яких цінував, автор "Червоної руті" досить поблажливо ставився до ажіотажу збоку. Володя добре знав про жорстокість глядача. Застілля, зустрічі, компліменти і часте зловживання спиртними напоями позначаються неодмінно на вимогливості до себе, призводять до переоцінки власних можливостей. Поволі ідея втрачає непересічні якості і прописується в межах досяжності. Непростимо боляче, коли поблажливості і вино взаємозв'язані.

...Що ж то робиться, діду? — промовив Володя, потираючи синець під лівим оком. Обернувшись до сестри, він додав, — ось тобі, Галя, і "Смерічка"! Ти коли-небудь сподівалася на подібне?!...". Це був не тільки успіх "Смерічки". Можливо, лише на третину. Дві частини його Володя міг приписати собі, своїм пісням, за які часом одержуєш синці і втрачаєш ґудзики...

ХТО НА ПРЕЗИДЕНТА? ТРЕТЬО-

КОМЕНТАР

Політолог Володимир Полохало — про наступну президентську виборчу кампанію, ймовірних претендентів та рік Росії в Україні.

ЗАКІНЧИЛИСЯ ВИБОРИ ПАРЛАМЕНТСЬКІ, ХАЙ ЖИВУТЬ ПРЕЗИДЕНТСЬКІ

— Якщо виходити з політичної логіки в Україні, то і парламентські вибори, і президентські — це один політичний цикл. Це, мабуть, вперше в історії держави надзвичайно тісно пов'язані парламентські і президентські вибори. Бо так чи інакше, у нас буде третій Президент — повноцінний, згідно з чинною Конституцією, чи з обмеженими повноваженнями, якщо реалізується проект, висловлений Л. Кучмою. Але насправді важливо те, що основними політичними акторами є ті самі люди — на обох виборах. У цьому сенсі метафорично можна говорити: парламентські вибори закінчилися, хай живуть президентські. Але є чинне законодавство і є формальні ознаки президентської виборчої кампанії. Згідно з Конституцією, вона ще не має розпочатися. Якщо ж неформально, то тільки дехто натякнув про свою можливу участь у кампанії.

— Чому? Віктор Ющенко дав зрозуміти, що напевне балотуватиметься.

— Дав зрозуміти, але відверто, публічно про це не сказав. Інші ключові гравці поведуться так само. Ніді не заявили про свої наміри Олександр Мороз, Петро Симоненко. І Віктор Янукович теж нічого подібного не виголошував. Хіба що Леонід Грач про це сказав. Щодо Віктора Медведчука — це одного ключового гравця, то сам Президент дезавував його амбіції, ска-

завши, що глава Адміністрації не буде обиратися на посаду Президента. Отже, маємо надто амбітних, але і надто скромних політичних лідерів. Зрозуміло, чому — всі бояться, є фобія перед Кучмою, всі побоюються зробити фальстарт. Це означає, що тільки він, напевне, зробив остаточний вибір або близький до цього. Як свого часу зробив Б. Єльцин стосовно Володимира Путіна. Хто це буде — цей містер Ікс від партії влади, можна лише гадати. Бо раціональний аналіз не дає підстав говорити про вірогідність того чи іншого кандидата. Президент може свідомо грати і ні на кого не вказувати. У нього, швидше за все, складна проблема — знайти рейтингового кандидата від партії влади. Такого, що мав би шанси вийти у другий тур виборів. Ні Янукович, ні Литвин чи Медведчук — вже не кажіть про Тигіпка, він, попри всі амбіції, абсолютно безперспективний як загальнонаціональний лідер — не можуть похвалитися більш-менш серйозним рейтингом.

— Поки Путіна не оголосили президентським наступником, він теж не мав бозна-якого рейтингу.

— Доля будь-якого українського прем'єра не визначається бажаннями чи помислами самого прем'єра. В Росії було багато прем'єр-міністрів, та серед них лише Путін став президентом. В Україні ж після Януковича може бути інший прем'єр.

Я не виключаю, що ставлеником діючого Президента стане Григорій Кирпа. У нього є певні переваги — він начебто не запламований корупцією, вважається близьким до Президента, його важко звинуватити в клановості.

РОСІЯН ВЛАШТУЄ БУДЬ-ЯКИЙ НАШ ПРЕЗИДЕНТ

— Як виглядає неофіційний

початок кампанії у контексті року Росії в Україні?

— Росія тут кластиме яйця не в один кошик, а в декілька. Загалом вплив Росії на українську економіку і бізнес сьогодні настільки великий, що для північного сусіда не так вже й важливо, хто буде нашим третім Президентом. У тому розумінні, що будь-який Президент, незалежно від того, чиїм буде висуванцем, не може не рахуватися сьогодні з Росією. Звичайно, росіянам був би зручнішим представник партії влади. Але, на щастя для неї і на жаль для України, Росія може впоратися і з Ющенком, якщо його оберуть Президентом. Йдеться про нашу економічну залежність — вона стала фактом, з цієї точки зору ми не є суверенною державою. Що таке, власне кажучи, рік Росії в Україні? Це легітимізація російських інтересів у нашій державі. Тож не випадково саме В.Черномірдин став послом в Україні. Сьогодні він більш радикальний, ніж Жириновський по відношенню до України. Свого часу у нас дуже обурювалися заявами трагікомічних політиків штибу Затуліна чи Жириновського. Але заяви В.Черномірдина годі порівнювати, тим часом наша держава дуже толерантно до цього ставиться. Я не уявляю, що сталося б, якби бодай 30% сказаного Черномірдином дозволив би собі наш посол Білоблочкин в Росії. Після ранкового дзвінка Путіна Кучмі Білоблочкин був би вже експослом.

Черномірдин знає те, чого не знають інші, знає реальну роль Росії, і це дає можливість йому "забуватися". Та жодна країна світу не стерпіла б такої поведінки посла.

— Можливо, не все в перспективі виглядає так похмуро, якщо згадати про зустріч В. Ющенка з російськими правими — Нємцовим і Хакамадою.

— Це путінські кадри, зрозуміло, що вони грають на ньому. Але це по-

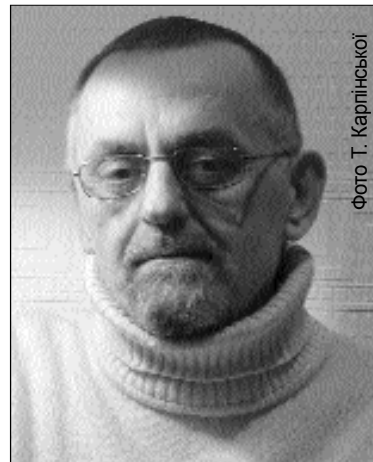

фото Т. Карпінського

літики другого плану — рівня Пинзеніка чи Гриніва. Мені здається, це помилка Ющенка — маючи такий рейтинг, надавати такої ваги зустрічі з цілком пересічними політиками. Інтерпретація цієї події зовсім не на користь лідера "Нашої України". Ющенко абсолютно позбавлений необхідних порад, які є найбільш продуктивними. Йому треба визначитися з союзниками, цього досі не зроблено. Досі він був з кимось проти чогось, але не "за", коли йдеться про здобутки. Якщо вихопити з контексту деякі висловлювання Ющенка восени 2002, то це — найбільш радикальний опозиціонер. Тим часом інші заяви мало чим відрізняють його від Януковича чи Тигіпка — така суперечність, два різних Ющенки. Звичайно, політик іноді має одягати інший одяг, але не водночас. Навіть манекенник на подіумі спочатку демонструє одне вбрання, а потім інше. Тим часом Віктор Андрійович виходить в одязі одночасно від двох кутюр'є.

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

СОБОРНІСТЬ БЕЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ — ДЕКОРАЦІЯ

Закінчення. Початок на с. 1

сійна, ні політична приналежність не були підставою для відходу од української ідеї. І хай кожному українському серцю близькими і поцінованими будуть усі ті, хто був її співтворцями: П. Могила — молдаванин, П. Орлик — чех, В. Липинський і В. Антонович — поляки, С. Русова — шведка, Марко Вовчок — росіянка та багато інших.

П'ятий урок — нація і держава повинні бути спроможними виробляти національно-оберегаючий імунітет, відстоюючи державну, національну й особисту гідність. Бо яка ж формуватиметься культура народу, коли на його землі, за його рахунок проводяться ерзац-шоу і транслуються антиукраїнські передачі, розповідають анекдоти, фальшують мову і традиції, коли стіл для обіду з чаркуванням демонстративно застеляють часописом із символічною для кожного українця назвою "За

вільну Україну", чому так зухвало і цинічно поведуть себе посли окремих держав, повчаючи, як нам жити, чому так кволо реагує політична, духовна, державна еліта на спровоковані пасквілі, масово тиражовані в загальноукраїнському масштабі на Т. Шевченка, Лесью Українку, О. Кобилянську, які були творцями і захисниками української ідеї? Що це? Збайдужілість і слабкість українства чи розбещення і потурання антиукраїнству в умовах zdeформованої демократії, чи сукупна дія цих та інших чинників, що піддають корозії національну ідею, **без якої соборність стає декорацією?**

Шостий урок — постійне нищення і брак національної еліти. Будьмо реалістами. Не вдається швидко змінити на краще масову громадянську свідомість в обстоюванні власних інтересів, але, за словом М. Драгоманова, її "передні ряди" зобов'язані бути такими. Мос-

ковщина, — писав він, — успадкувавши від України культуру, стала вище від України культурою передніх рядів громади і перетягла до себе й передні ряди українські. Ось де історична правда. Коли хочемо зрівнятися з Московщиною, то напружимося, щоб хоч де в чому випередили її передні ряди. І це можливо, якщо українська еліта буде сильною не лише індивідуально, але й корпоративно щодо національного ідеалу.

Сьомий урок — настав час не соромитися того, чим нас лякали, і сказати правду — Україна для українців. Бо й справді, у нас немає і не буде іншої землі, другого Дніпра, Києва й Канева. Українська національна ідея ніколи не сповідувала тезу "Україна лише для українців", втілюючи ідеали свободи, справедливості й толерантності між народами, боронила рідну землю, не завоюючи чужої. Небагато знайдеть-

ся сильних націй, держав і народів, щоб могли пишатися такою благородною етикою міжлюдських стосунків. Чужого не прагнемо, але й свого не віддамо. Згадаймо В. Чорновола. Час — суддя. Він говорив: "Українці! Це наша земля". Не будьмо упередженими й не ревізуймо похлипливо цю істину. Історична злука нагадує нам про це і кличе до єдності.

Георгій ФІЛІПЧУК, професор, доктор педагогічних наук, академік АПН м. Київ

НАЦІОНАЛЬНІ ГЕРОЇ

АКТ САМОСПАЛЕННЯ ВІДБУВСЯ ВНОЧІ...

Київський благодійний фонд ім. Олексі Гірника "Українським дітям" — українське слово" існує вже два роки. Були сподівання, що фонд зможе акумулювати якісь кошти для підтримки української мови в столиці. Проте у незалежній державі справа такого штибу є надто складною. Не хоче Київ розмовляти українською мовою. Засновники фонду вирішили почати з мінімуму: популяризувати ім'я Олексі Гірника. 22 січня минає 25 років відтоді, як на знак протесту проти зросійщення української нації він спалив себе на Чернечій горі.

Олексі Гірник народився у місті Калуші, на Прикарпатті. Арештанського хліба вперше скуштував "за Польщі". Три роки відсидів у львівському криміналі, куди потрапив прямісінько з армії. Бунтував проти польських

офіцерів, проти утисків рідної мови, приниження національної гідності й честі. Незабаром прийшли "визволителі" з червоного союду. У таких людей, як Олексі Гірник, майбутнє перестало існувати. Він потрапляє до радянського концтабору. Його вісім років "сибіру" припадають на час боротьби УПА. Це морально пригнічувало українського патріота. Любив повторювати, що не заздрить ні багатству, ні славі. Але заздрить тим хлопцям, що померли в боях за Україну...Ця думка заповнила його. Вмерти за Україну...

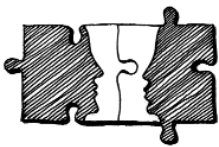
Повідомивши близьким, що збирається до Львова, Олексі Гірник натомість поїхав у Канів, до могили Тараса Шевченка. Біля підніжжя Чернечої гори порозкидав листівки. Їх було не менше тисячі. "Мій протест проти русифікації України та українців..." Гірник облив

себе бензином і підпалив. Коли полум'я спалахнуло, ще мав силу вдарити в груди ножем... Вранці понівечене тіло знайшов випадковий перехожий. Подумав, що то обпалене гілля дикої груші. Потім було багато міліції і хлопців з "ГБ"... Позбирали листівки. Всі вони осіли згодом в секретних схронах КДБ.

То не була ефектна смерть молодого революціонера-відчайдуха. Олексі Гірник загинув, коли йому виповнилося шістьдесят п'ять. Акт самоспалення відбувся вночі, не публічно.

22 січня 2003 року "Просвіта" провела вечір пам'яті Олексі Гірника.

Уляна ГЛІБЧУК

ПЕРЕПИС

Закінчення. Початок
у ч. 3 за 2003 р.

Не менш цікавим від чисельності національного складу мешканців України є місце їхнього проживання. За винятком Криму, на всій території України переважає українське населення. В Автономній Республіці Крим із 2 мільйонів 24 тисяч мешканців росіянами записали себе 1180,4 тисячі. Ця цифра вказує, що не є вони вже "переважаючою" більшістю, як люблять про себе говорити. За останні 12 років їхня питома вага серед мешканців півострова зменшилася більше як на 8 відсотків. І цей процес триватиме. Знайомий вчитель української мови, який зі Львівщини поїхав працювати у Крим, розповідав мені, що нині найбільш заподадливо доводять свою російськість бондаренки та петренки. Це явище пояснюється спробою втекти від власного маркерства. В умовах колонії це легко можна було зробити, а в умовах держави — куди важче...

У Криму під час перепису населення 2001 року, попри блокування інформаційного простору, попри відсутність українських шкіл, українцями назвали себе 492,2 тис. осіб, що становить майже 4 частину населення півострова. Кримських татар на півострові 243,4 тис. осіб, себто 12 відсотків усього населення.

У Донецькій області, яка є найбільш індустріалізованою — 90 відсотків із 4363,6 тис. населення мешкає у містах (у межах усієї України у містах мешкає 32 млн. 574 тис. осіб, або 67,2 % усього населення) — нині українці становлять 2744,1 тис. осіб, або 56,9 %. За даними перепису 1989 року лише 50,7 % мешканців області вважало себе українцями. Росіян на Донеччині зараз — 1844,4 тис. осіб. Приблизно така ж ситуація у ще одній області — Луганській.

На Одещині українці становлять 62,8 % населення, росіяни — 20,7 %. В областях України південно-східного, промислового регіону України кількість гро-

В УКРАЇНІ ЗБІЛЬШУЄТЬСЯ УКРАЇНСЬКА ПРИСУТНІСТЬ

мадян, які назвали себе українцями, становить від 70 до понад 80 відсотків. Ці цифри є свідченням, що українська присутність у цьому регіоні утверджується.

Найбільше українців живе на Тернопільщині — 97,8 %. Усього на 0,2 % поступається Івано-Франківщина. Не набагато у цьому відношенні відстають од них області північної та центральної України. Наприклад, у Чернігівській області відсоток українців по відношенню до усього населення становить 93,5, у Черкаській — 93,1, у Київській — 92,5, Рівненській — 95,9 (а це дещо більше, ніж у Львівській — 94,8), у Хмельницькій — 93,9, у Волинській — 96,9.

Багато різних інсинуацій є навколо Закарпатської та Чернівецької областей, мовляв, там сильні тяжіння до Угорщини та Румунії. Перепис засвідчив інше. На Закарпатті українці становлять 80,5 % усього населення (за даними попереднього перепису населення вони становили — 78,4 %). Друга за чисельністю національна спільнота — угорці — становить 12,1 % населення області і за останній період зменшилася на 5 тисяч осіб.

У Чернівецькій області кількість осіб, які задекларували себе українцями, становить 689,1 тис., себто 75 відсотків усього населення області, а це на 4 % більше від перепису 1989 року. Румуни на Буковині нараховують усього 114,6 тис. осіб, себто 12,5 % населення краю.

У ряді областей України: Вінницькій, Житомирській, Львівській, Тернопільській та Хмельницькій третьою національною спільнотою є поляки. На Буковині та у Києві вони є п'ятою за чисельністю національною спільнотою. Про кількість поляків на Волині дані відсутні.

Цікавими є дані Всеукраїнського перепису щодо

міста Києва. Із 2 мільйонів 567 тисяч осіб українцями вважають себе 2 мільйони 110,8 тис. Росіянами називають себе 13,1 % мешканців столиці України, за даними перепису 1989 року росіянами записали себе майже 21 % мешканців столиці України. Третьою за чисельністю у місті Києві національною спільнотою є євреї.

У Києві майже 5 із кожних 6 його мешканців — українці. Чому тоді так мало на вулиці у столиці України української мови — виникає закономірне питання у кожного чужинця, який приїжджає до столиці. Чи, може, українці зреклися рідної мови?

Та ні, дані Всеукраїнського перепису населення щодо цього оптимістичні. Українську мову вважають рідною 67,5 % населення України, що на 2,8 відсоткових пункти більше, ніж за даними перепису 1989 року. Російську мову визначили як рідну 29,6 % населення, у порівнянні з минулим переписом населення цей показник знизився на 3,2 відсоткових пункти. Частка інших мов, які були вказані як рідні, за міжпереписний період збільшилася на 0,4 відсоткових пункти і становила 2,9 %.

Із загального числа осіб, які задекларували себе українцями, 85,2 % рідною мовою назвали українську. І на фоні заяв, які доволі часто лунають, що половина українців є російськомовними, цей результат є чудовим, бо насправді кожний шостий українець (а не кожний другий, як це намагалися твердити апологети двомовності) відцурався рідної мови. Однак, це не привід для того, щоб заспокоюватися.

Проте є й інші приклади. Серед євреїв лише 3,1 % рідною мовою вважає мову своєї нації, серед греків — 6,4, серед німців — 12,2, се-

ред поляків — 12,9, серед білорусів — 19,8. Окрім поляків, переважна більшість представників цих груп рідною мовою вважає російську. 71 % поляків, які мешкають в Україні, у переписних листах задекларували рідною мовою українську.

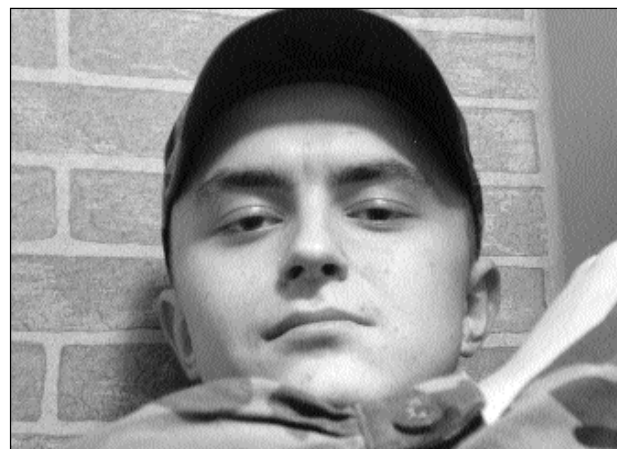
Коментуючи результати перепису населення, професор Анатолій Погрібний, автор низки книжок на теми політичного, морально-психологічного та духовного значення державної мови, висловив упевненість, що дані щодо кількості українців та української мови занижені владою, оскільки результати перепису для багатьох її представників стали шоком. Це дає змогу з оптимізмом дивитися в українське майбутнє.

А. Погрібний наголошує: ці його слова зовсім не означають, що хтось намагатиметься заперечувати результати перепису. Опубліковані дані — це досконалий плацдарм, щоб боротися за більш активне впровадження державної мови в усі сфери життя, а насамперед в інформаційний простір. Адже ж понад 2/3 громадян України українську мову вважають рідною. Результати перепису повинні покласти край усім спекуляціям на тему надання російській мові статусу офіційної, себто другої державної, вважає професор Погрібний.

Чи так буде, як вважає Анатолій Погрібний? Відповідь на це запитання значною мірою залежатиме від влади. А вона має звичку озиратися на Росію.

Мирослав ЛЕВИЦЬКИЙ

ТРЕТЄ ТИСЯЧОЛІТТЯ: УКРАЇНСЬКІ ОБЛИЧЧЯ

Обличчя вивчала і фотографувала Тамара Карпінська

Здається, тільки слонам у Київському зоопарку ще невідомо: в Україні повсякдень і повсякчас порушуються права населення, котре з чисісь легкої (чи нелегкої?) руки прийнято називати російськомовним.

Просто-таки топчуть права цього населення, як стверджує дехто із запеклих антикомуністів в унісон не менш запеклим марксистам-ленінцям. Бо бач, доводиться вчити українську мову і навіть у деяких випадках нею користуватися! А хіба це не порушення прав людини, коли її чогось вчать?

Якщо говорити серйозно, то результати першого Всеукраїнського перепису населення змушують серйозно замислитися над порушенням прав саме україномовного населення.

Загальні цифри добре відомі. Йдеться про те, що майже 78 % населення України складають власне українці. Українську мову вважають рідною 67,5 %. Як бачимо, значна частина етнічних українців

вважає рідною російську мову — так само, як 4 % етнічних росіян України вважають рідною українську. І це право і тих, і інших. Але якою мірою задоволене відпочаткове, вселюдське право україномовного люду, за висловом академіка Івана Дзюби, сприймати світ через українське слово й культуру?

Візьмімо інший вимір пробле-

ський почав за сумісництвом працювати у Москві на СТС, почалася русифікація і цього телеканалу, не тільки мовна, а й змістова. Отже, не існує жодного бодай на дві третини україномовного недержавного телеканалу. Як і ФМ-радіостанції.

От, скажімо, з даних перепису легко побачити, що чверть населення Криму — українці. Для більшості

ровщини — це етнічні українці. Щодо вживання української мови цифра десь удвічі менша. А от із книгами, газетами, радіо- й телепередачами українською мовою ситуація просто катастрофічна. Я вже не кажу про те, що у прокаті, крім "Вогнем і мечем" та "Молитви за гетьмана Мазепу", тут упродовж останнього десятиліття не з'явилося

традицій? Може, передові європейські? Чи насправді советські?

Гітлер, до речі, так само, як і Совети, відводив у майбутньому українській мові місце сленгу плебсу, селяків, лакеїв. Мовою ж міжнаціонального спілкування мала стати німецька — в її істинно арійському варіанті. Так само, як українську природну мову в СРСР витісняв советський соціопект російської

ЧИЇ ПРАВА ПОРУШЕНІ?

ми. Подивимося на телепередачі загальнонаціональних каналів. "Ера", "Інтер", ICTV, "Новий канал", "Тоніс" — марно навіть ставити запитання, чи пропорційний час мовлення тут українською мовою до кількості населення, для якого ця мова є рідною. Ще недавно мовне співвідношення бодай у форматі 50/50 витримував канал "1+1", але після того, як головний менеджер каналу Олександр Роднян-

з них рідною стала російська мова. Але чому? З їхньої власної волі? Чи тому, що впродовж советського часу кримських українців наполегливо відчували бути українцями і вони й зараз перебувають в оточенні на 99 % російськомовних і, за старою інерцією, советоцентричних мас-медіа?

Тепер візьмімо інші найбільш деукраїнізовані мовно регіони. Майже 80 % населення Дніпропет-

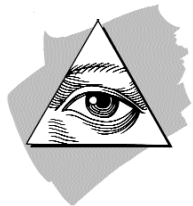
жодного фільму українською. То чиї права порушено на Дніпропетровщині?

Візьмімо інші дані Держкомстату. 57 % населення Донецької області, 58 % населення Луганської, майже 63 % населення Одеської і понад 70 % населення Харківської областей — це етнічні українці. Чи реалізовані їхні культурно-лінгвістичні права? А дзуськи!

Тоді інше запитання: а чиї це

ву і культуру в XX столітті сталині, гімmlери, суслови і гітлери спробували було опустити до рівня нижчого, ніж їхні власні чоботи. Не вийшло. Але право творити й освоювати світ через призму української мови й культури, як свідчать результати перепису населення, досі не зреалізоване вповні.

Сергій ЧАЛИЙ

Продовження. Початок у ч. 39 (2001 р.), ч. 2, 7—9, 11, 13—18, 20, 21, 23, 25—27, 29, 30, 35, 36, 39, 44—47, 49 (2002 р.), 3 (2003 р.)

Розмірковуючи про розвиток світової культури як системи, складовими якої є національні культури народів великих і малих, раптом спохвачуєшся, що твій пильний погляд назад у далеке минуле вихоплює неймовірну мозаїку немислимого майбутнього. І раптом спливає в пам'яті сентенція божевільного генія Ніцше: "Ми відновлювали людину, але коли ця істота постала, вона виявилась мало подібною до людини".

І досить пригадати гулаги та освенціми, аби впевнитись у правоті його суджень. Тотальне панування зла в певні відрізки минулого сторіччя роблять проблематичними можливості плекання особистості, збереження уламків культур, її сегментів, а отже, і мов у часи нових історичних викликів...

Здавалося б, що слідом за сумнівом має прийти і розпач, адже існуюча свобода для людських пристрастей, хаос політичний, розокремленість людська найчіткіше проявляють себе у тих проблемах, які обговорюються на найвищих рівнях з періодичністю в 10 років у Ріо-де-Жанейро та Йоганнесбурзі. Відомо, що протягом тривалого часу посередником між людиною і Богом була мова. І тривалий час філософи і філологи, спільно з теологами, обговорювали питання, чи спроможен розум, подолавши мову, зустрітись з самим Богом. Бо, стверджували вони, доторкнутися до основ буття, до Бога, можна лише за умови мовчання мови. Не просто через мовчання, а мовчання мови...

Відомий російський філософ Олексій Лосев заперечив цю спробу, назвавши мову проявом безкінечного в кінцевому, "нетварного в тварному", підкресливши, що ім'я Господнє є іменем іншого імені, своєрідною містичною силою, енергетичними порогом, а точніше, сходиною, ставши на яку, бачиш ширшу перспективу. І слово в цьому сенсі стає межею людських проявів Бога, "всім можливим накресленням і зображенням його". І ці висновки надзвичайно актуальні і мають стосунок до обговорюваної проблеми, проблеми мови як засобу самоідентифікації. Сама актуальність полягає в тому, що ми вступили в нову добу, що зветься добою глобалізації, добу штучного конструювання і Бога, і світу. І кризу історичного християнства, "широго", "наївного" або ж "сердечного", — ми не можемо не обумовлювати наступом культурного політеїзму, поглибленням розпаду духовної сфери на сегменти (самодостатні!), наступом науки з її істиною, наступом псевдомистецтва з його псевдозначимістю, наступом педагогіки з її демократизмом. Але будь-який раціоналізм та логізм, на які опираються апологети нового світогляду (Novus ordo), спростовуються повнотою досвіду психічного, чуттєвого, духовного, морального, містичного та магічного, що сконцентровано в кожній національній мові. І ця повнота життя можлива для кожної особистості лише за умови національної самоідентифікації через рідну мову.

Нинішній мультикультурний світ створює певну глобальну напруженість, що є природною реакцією на уніфікацію, на нівеляцію як великих етнічних угруповань, так і окремих індивідуумів.

Нова всесвітня якість досягається зведенням до єдиного знаменника величезної кількості мов та культур, що постали з початкових. Адже, будучи на різних стадіях розвитку у своїх окремих сегментах, колись розсіяна первісна спільнота, яка нині утворює вже нову всесвітню якість, невідворотно потребує синхронізації всіх внутрішніх процесів у рамках світової спільноти з позиції вже нового світогляду. Отже, "оновлення принципів співжиття" як у рамках окремого українського суспільства, так і за його межами за існуючих тенденцій є для української ідентичності питанням життя або смерті.

Відновлення й остаточне усвідомлення своєї ідентичності (через мову) буде не тільки основою розвитку нашого суспільства,

що безпосередньо концентрує культурний геном первісної циркумпонтиської спільноти, але в недалекому майбутньому може дати надію на рекреаційний сценарій розвитку світу взагалі.

Питання ідентичності не є суто внутрішнім питанням лише українців. Багато етносів перебуває під потужним впливом різновекторних сил. Процес самоусвідомлення довготривалий і можливий лише за умови відродження національних мов. І чому, власне, проблема самоусвідомлення ще й подосі стоїть на порядку денному, якщо глобалізація формує вже новий світовий економічно-політичний та квазікультурний ландшафт? Глобалізація є не чим іншим, як **торжеством** цивілізації над культурою. Цивілізаційна потуга дає можливість проектувати себе в планетарних масштабах, з відповідними стандартами, світоглядом та інтенсивною нівеляцією національних характеристик, а отже, і стиранням гумкою мовних відмінностей. Проте ми забуваємо і про зворотний світовий рух, що набирає

декомпозиція культури, деактуалізація імен, довільне реконструювання та інтерпретації класичних творів руйнують культурні і мовні підвалини. Комерційні інтереси превалюють над цінностями. Проте поруч з цим ми зауважуємо нові імпульси і соціальної творчості, зміну соціокультурних очікувань, нове переосмислення стосунків людини і Бога, індивідуальну активність, легалізацію нових кадрів буття (чи то у вигляді кришнаїтських спільнот, чи дзен-буддистів, чи новоевангелістів).

Олександр Неклеса стверджує, що ми є свідками того, як змішуються часи, змішуються цивілізаційні досягнення зі здичавінням, що витворюється четвертий синкретичний стан суспільства — альтернативна квазіцивілізація, в якій людині буде надана можливість власною свободою розпоряджатися свавільно, одночасно зазнаючи небувалого гноблення...

Усе це є не чим іншим, як реальною альтернативою християнській цивілізації. Чи ми її приймемо?

Фото Т. Карлінської

Павло МОВЧАН ВИТОКИ

турбулентного характеру, втягуючи неординарну масу, — рух антиглобалізму.

Як каже відомий політолог О. І. Неклеса, "антиглобалізм стрімко заповнює певний вакуум, що утворився після антифашизму, антикомунізму, антиімперіалізму... І цей рух є своєрідною емоційною відповіддю не маргіналізмів чи анархістів, а значної частини світової спільноти "на культурний шок нового світу", на визрівання в ньому певних тенденцій і політичне підсилення правих та ультраправих консерваторів в Європі, є безумовною реакцією на глибини цивілізаційної кризи. І до соціальних флюїдів, що живлять антицивілізаційні настрої, долучаються суто національні — тих етносів, які не бачать своєї перспективи в загальносвітовому процесі уніфікації і витворення нових ідеологем про різні групи світів: 1-го, 2-го чи 3-го... Той код управління світовими процесами, як знеосіблена транснаціональна система корпорацій, геоелектронічна, що вибудувала "грошовий лад", затримує і культурну, а відтак і мовну сферу. Інтелектуальний, культурний, мовний ресурси стають матеріалом, сировиною для комерційної квазікультури. І стратегічною метою як окремого індивідуума, так і всієї національної спільноти є не пізнання змісту життя, пізнання Бога, про що ми говорили на початку, а її системною організацією. І відповідно зусилля індивідуума сфокусовані не на набуття повноти особистості, — а це, як ми зазначали, можливе лише в рідній мові, — а "на розширення простору власної актуалізації", на "еґоїстичне захоплення духовного простору, внаслідок чого культурний спадок людства перетворюється на компоненти еклектичного трансформера б la Lego, а сама людина набуває нову якість свідомості — кліпову". Інтенсивна

Значною мірою це залежить і від нас.

Або ми подолаємо російські шовіністичні тенденції, що є панівними в Україні, і дамо можливість реалізуватись українській культурі через виповнення відповідного етнічного простору українським словом, або ми разом з "старшим братом" будемо поглинути квазіцивілізацією.

Смерть нації настає, коли мова відлучається од неї, коли — за Вернадським, — простір відокремлюється од часу. Адже саме в мові, в слові, — і простір, і час, і історія, і безвічність. Простір з іменням Україна — це не те саме, що Україна в часі. Наші диспорники й нові українці знають, що бути в часі (поза батьківщиною) — це не те саме, що бути і в своєму просторі. Відомо, що Космологос є співвідношенням етносу з ландшафтом, який його вміщає: втрата цієї взаємозалежності спричиняється до втрати спершу одного і другого, а за тим втрачається і національна пасіонарність. І найкращою ілюстрацією цього є доля індіанців в Америці чи аборигенів в Австралії.

Порушення демографічної гармонії спричинялося часто до катастрофічних наслідків для цілих мегаполісів. Історичний приклад: у давній столиці Єгипту Олександрії колись жило 50% греків, 40% іудеїв, а решта припадала на всіх інших, у т. ч. і на тубільців. Де та Олександрія? Або де той Карфаген, у якому були різючими демографічні, етнічні перекося: чужинців було більше, ніж аборигенів?

Зміна дискретних систем (біоценозу) на жорсткі призводить до вакууму. Про це знають фізики. І витіснення чужою мовою рідної так само має печальні наслідки. Бо мова (чужа) опановується поверхово. І самоідентифікація як неодмінна умова людського буття перетворюється на самозречення.

Історичних аналогів підміни дискретних, тобто природних систем, штучними предостить. Ось хоча б узяти історичну спробу О. Македонського створити на завойованих ним територіях з еллінів та місцевої людності новий, єдиний, великий етнос. Для цього, як відомо, він одружив кількасот своїх офіцерів-македонців на осиротілих доньках перських вельмож. Його імперія як субнаціональна система розлетілася, етнічний конгломерат існував не довше півстоліття. З такими ж наслідками в колишньому Союзі творився новий "советський человек" як одиниця виміру єдиної політичної нації. Загальнонаціональний смисл існування реалізується в межах власної культури, і лише в ній. Саме культура та, відповідно, мова є способом вираження національної ідентичності та виявленням сенсу буття народу, в ній, єдиній, відбувається і національна ідентичність, і національне призначення: бути собою...

Колись великий Борхес зазначав, що кожна мова є "абеткою символів, вживання яких передбачає певне спільне зі співрозмовником минуле і майбутнє". Проте лише в культурі зберігаються всі актуальності для всіх поколінь, що сприяє постійному самовідтворенню людства.

Відомий російський богослов Павло Флоренський стверджував, що слово — синергетичне, що воно є методом концентрації, що в мові, як у фокусі, збирається вся історична воля нації. "Разом зі словом, — казав він, — вимовленим мною, просувається, прохромлюється в простір моя сконцентрована воля, сила моєї зосередженої уваги...". Вимовлене слово, обернене до іншого, вривається, входить у його психіку і пробуджує тут цим напором великої волі цілої нації необхідну реакцію, примушуючи іншого співпереживати, співчувати...

І тут я побіжно затрону природу слова, його структуру, щоб зрозуміти, чому асимільовані нації користуються чужими мовами

Слово трискладове: 1) фонема (звуковий образ); 2) морфема (сутність, субстанція); 3) значення слова, оболонка його, що змінюється, значення якого виокремлюється в контексту. В Святому Писанні є аналогія поміж словом і сім'ям

існа будова нашого організму така, що передбачає глибокий зв'язок поміж народженням фізичним і духовним, яке в свою чергу передбачає опанування мовою: ма-ма, о-са... Ми часто кажемо, що це лишень слова. Якщо звуковий бік слова, тіло його, є ефемерним, то душа слова означає щось, що утворює розрив поміж тілом і душею слова.

Слово як символ лежить поза межами раціоналістичного тлумачення. Отже, кожне слово значно багатше, ніж воно є саме по собі. "Кожне слово, — зазначає П. Флоренський, — є симфонією звуків, має величезні історичні нашарування і приховує в собі цілий світ понять. Про історію кожного слова можна написати цілу книгу. І на кожному слові лежить відбиток величезної історії".

Тому мова є такою реальністю, що переважає саму себе.

Симеон Богослов сказав: розум, який не продукує слів, не спроможний сприйняти інших слів.

Біблійний цар Давид — відказав силачу Голіафу:

— Ти виступаєш з мечем, а я виступаю з іменем Господнім.

Тобто Словом.

Далі буде.

Побачив, що редколегію зацікавила запропонована тема, тож надсилаю дещо з основних концептуальних положень філософії Колохреста.

Молодь, та ще й в селі, попервах не цікавить вся ця “хвілосохвія”, її привабливе прикладна, практична сторона бойового мистецтва. Протягом 5 років проводили заняття в залі і на стадіоні. Незважаючи на наші примітивні умови і нерегулярність тренувань, дехто з учнів досяг досить непоганого рівня, на якому вже з'являється зацікавленість і філософією. Дещо з практичного і теоретичного доробку записував. Назбирався матеріал, може, й на брошурку чи книжку. Може, колись настане час і для появи книги про Колохрест. Та, мабуть, буде це не скоро. А на сьогодні добре, що є “Слово Просвіти”, де можна вже тепер прочитати багато цікавого про наше, народне.

Пропоную до друку першу частину концептуальних розробок філософії Колохреста.

БОЙОВЕ

Над сенсом життя задумується кожна людина. Одним вдається його швидко віднайти, використовуючи приземлені категорії повсякденності. Інші шукають його довго і ґрунтовно в глибинах філософських умовностей чи в космосі духовних ефемерностей. Кожен знаходить свою відповідь, яка зводиться до загальної формули — сенсом життя є саме життя, а для Людини Розумної це ще й самопізнання в процесі пошуку сенсу життя.

На шляху самопізнання приходиться розуміння неможливості існування Абсолютної істини. Істина — це фотографія, констатація, точка зору в даний момент, з даного місця, в даній сітці координат, якраз посередині між крайніми полюсами явища чи предмета, об'єкта чи суб'єкта.

Самопізнання можливе в простішій чи складнішій, ціліснішій чи фрагментарній системі розуміння.

Колохрест і є однією з таких систем розуміння.

ЗБЕРЕЖЕННЯ СВІТОВОЇ ГАРМОНІЇ ПОЛЯГАЄ В ЗБЕРЕЖЕННІ ВРІВНОВАЖЕНОСТІ АНТАГОНИСТИЧНИХ ПОЛЮСІВ СВІТУ — це головний філософський постулат Колохреста. Практика Колохреста передбачає відновлення рівноваги, відновлення гармонії. Наприклад, в підбірках за законами краси предметів ікебани чи на тюрморту хтось зробив перестановку чи заміну, припустимо, одних квітів чи посуду на інші, покидав їх абияк, вніс дисгармонію, створив хаос. Повернути все на свої місця, відновити красу — це завдання Колохреста. Перебувати по-

ЗЕРНА КОЛОХРЕС-

середині між Добром і Злом, між Правдою і Кривдою, між позитивним і негативним, повернути назад, віддзеркалити ту саму якість і в тій самій кількості, з якого б полюсу вона не надійшла — це і є мистецтво Колохреста. Іноді буває важко розібратися “зле” чи “добре” те, що тобі дали. Віддай, поверни те саме — це і буде чином (актом) Колохреста. З цього випливає, що “Добро” і “Зло” — сутності не якісні і не кількісні, а векторальні, бо визначають напрямки і способи дії, після якої очікується якийсь результат, а не характеризують саму дію. Зло, яке не зупиняють, розростається і стає все більшим. Безкарність сприяє посиленню зла. Але відповідь на нього має бути “дзеркальною”, тобто адекватною, бо помста, як правило, засліплює месника і він віддає більше, тобто сам творить зло. Асиметрична відповідь приводить до дисгармонії. Надлишок, як і нестача порушують рівновагу. Надлишок “Добра” перетворюється на “Зло”. Самі по собі дії, явища, рухи, думки — нейтральні, і стають добрими чи злими в залежності від векторальної направленості. Ті самі слова, можуть бути позитивно чи негативно сприйняті в залежності від того, як і коли, де і кому, з якого приводу будуть сказані. Біблійна сентенція “на зло, ворожість відповідай любов'ю” не пропагує протиприродного, мазохістського збочення, а навпаки, пропонує нормальну, здорову реакцію — направлена на тебе зло зустрінь на-

равленим на себе добром, тобто захищайся, дай відсіч нападаючому. З квіткою говори мовою квітки, а з вовком — вовчою мовою. На атаку відповідай контратакою, на удар — контрударом, на захват — контрзахватом. Веди себе адекватно в оточуючому світі. До тебе жорстко — і ти жорстко. До тебе щиро — і ти щиро. Тебе цінують в шоку — і ти цілуй. У поєдинку з рівним собі не варто підставляти під удари обидві щокі. Біблійний вислів “якщо тебе вдарили по лівій щоці, підстав праву” багато кого з молоді збиває з пантелику. Робиться несправильний висновок, що християнство — це релігія мучеництва, рабської покорі, мазохістських страждань. Лише людина, яка на порядок сильніша від суперника може дозволити собі підставити під удар праву щоку, отримавши перед цим по лівій. Таким чином, ця людина карає нападника, демонструючи йому його нікчемність. Тому згаданий вислів насправді не є закликом до телячої сумирності, а лише до фізичної і духовної досконалості. Жорстокість світу — це всього лише прояв природної ентропії. Не досить сильний, підставивши щоку, стане слабким, слабого взагалі знищать. Життя — це постійна боротьба, і найбільшою нагородою пере-можою в ній є саме життя.

Будь-який об'єкт чи суб'єкт світу можна зобразити в формі кібернетичної моделі, обов'язковими елементами якої мають бути канали отримання і вида-

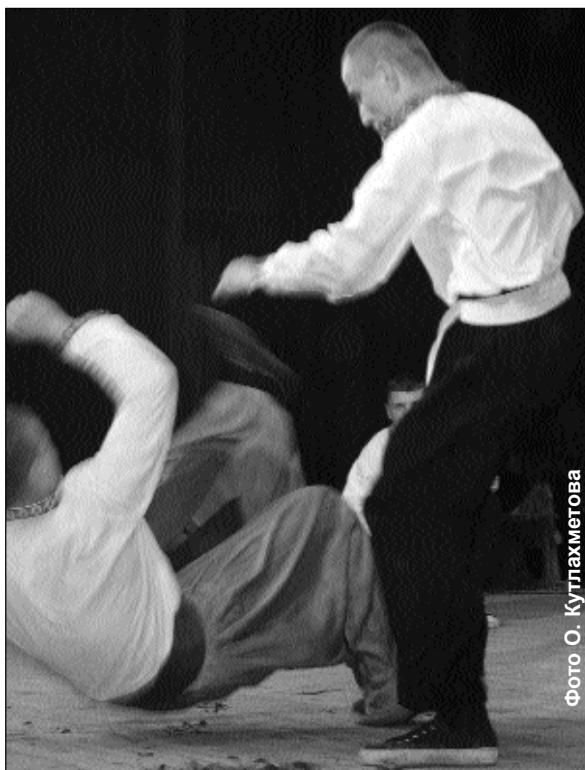

Фото О. Кутляметова

матеріального чи іншого субстрату. Процес отримання, взяття, накопичення в Колохресті — це Коло. Зворотний процес — віддавання, повернення, викидання — це Хрест. У бойовій практиці до Коло належать способи і прийоми захисту: підставки-блоки, звільнення від захватів, ухиляння; а до Хреста — способи і методи контратаки: удари, захвати, кидки, больові прийоми.

Образна метафора для кращого розуміння: до ба-сейна приєднано дві однакові за формою труби, але по одній вода вливається, а по другій виливається з нього. Тобто вони забезпечують різні напрямки (вектори) руху води. Так і в практиці бойового мистецтва зовні якийсь технічний прийом чи рух виглядатиме однаково (наприклад, енергійне викидання руки вперед), але в одному випадку він належатиме до Коло (захисту), а в іншому до Хреста (контратаки). З погляду Колохреста ідеальний поєдинок складається з єдиного прийому, який має три фази (3 Дерева). Перше Дерево — це Атака противника, її оцінка і осмислення. Друге Дерево — це Коло, спосіб приймання, конденсації енергії атаки, захисні дії. Третє Дерево —

це Хрест, контратака, адекватне, “дзеркальне” повернення енергії атаки, спосіб нейтралізації, врівноваження атакуючого вектора. Частіше всього кожна з фаз (кожна з дерев) представлена окремим рухом. Та можливі випадки, коли майстерність лицаря дозволяє фазу Коло і Хреста об'єднати в одному русі. Іноді висока майстерність дозволяє козаку обійтись однією фазою — Хреста, коли контратака не дозволила завершитись Атаці противника.

Насамкінець побажання нашому козацькому народу словами “Думи про Колохрест”.

“...І хай кожен віру має,
що все лицарство
славне українське
в коло посідає і душі
свої козацькі
хрестом возз'єднає...”

Віктор ОХРИМЕНКОУ,
наставник Школи Колохреста,
с. Холми Чернігівської області

ПОДІЯ

НОВЕ ПОЛІТИЧНЕ ОБ'ЄДНАННЯ КОЗАКІВ

19 січня 2003 року “Українська козацтво”, чий імідж паралельно з іміджем “гетьмана” Івана Біласа після чергових парламентських виборів падає в арифметичній прогресії, зробило гучну заяву про створення всеукраїнського політичного об'єднання з претензією на назву “Свобода і Честь”. Можна було б запідозрити пана “гетьмана” Біласа у хвилі радикалізму й у створенні конкуренції всесвітній скінхедівській організації “Кров і Честь”, яки... не наступні президентські вибори. А вибори для “Українського козацтва”, як відомо — пік фінансово-політичних операцій із козацьким брендом. Пам'ятаємо ж останні президентські вибори в Україні, коли “ярий опозиціонер і націоналіст” генерал-майор Білас раптово стає генерал-лейтенантом і наближеною особою Леоніда Кучми, знявши при цьому свою кандидатуру та козацький бренд на користь діючого Президента. Пам'ятаємо і останні парламентські вибори, коли пан Білас здійснив успішну фінансову операцію, продавши “Українське козацтво” виборчому блоку “ДемПУ—Демсоюз” за третю позицію у списку. Між іншим, “демократичне” рішення великої ради козацтва про входження у блок приймалося 19 січня... але минулого року.

Цього ж року пан Білас вирішив, мабуть, зіграти на християнських почуттях — Святе Богоявлення і Хрещення Ісуса Христа, бо підсумки прес-конференції, на жаль, не потішили “розкаянням” чи опозиційністю “Українського козацтва”. Можливість співпраці “Свободи і Честі” з “Нашою Україною” прозвучала як політичний реверанс чи конкретна фінансово-політична пропозиція пана Біласа Віктору Ющенку... Залишається відкритим питання: хто купить козацький бренд на наступних президентських виборах — опозиція чи влада? І кого вкотре пан Білас ризикне “кинути” у потрібний момент?

Олександр СОЛОНЕЦЬ

ПАМ'ЯТЬ

22 січня виповнюється 200 років від дня смерті Кирила Розумовського, останнього гетьмана України (1728-1803)

У роки правління останнього гетьмана Лівобережної України Кирила Розумовського, культурне життя в Україні було насиченим. Його часи називали “золотими” навіть кріпосні. А його природжена прихильність до музики, освіти, що була здобута на Заході, призвели до того, що більшу частину своїх грошей він витратив саме на музичні починання.

Він був наділений прекрасним голосом, знав чимало українських пісень. Одним з цінних проявів меценатства була його знаменита музична бібліотека, комплектування якої йшло десятиріччями. Бібліотека постійно розширювалася, розросталася, і в результаті стала найповнішим джерелом пізнання репертуару хорів, оркестрів, оперних та балетних ансамблів того часу.

З 1918 року унікальне музичне приватне зібрання — нотна колекція Розумовських зберігається у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського. Її загальний обсяг — 1682 одиниці збереження,

ГЕТЬМАН-МЕЦЕНАТ КИРИЛО РОЗУМОВСЬКИЙ

356 з яких — рукописні. Ноти представляють собою твори композиторів XVIII і початку XIX століття (видатних, відомих, маловідомих, забутих та невідомих), та належать до різних стилів, жанрів, форм та композиторських шкіл.

Життя та кар'єра останнього гетьмана Лівобережної України вражають своєю фантастичністю. Вони нагадують казкову мрію про те, як звичайний сільський пастушок став королем.

Народився Кирило у 1728 році на козацькому хуторі Лемеші, що на Чернігівщині, в сім'ї звичайного козака Григорія Розума. Спочатку доля посміхнулася його старшому братові Олексію. Якось, під час поїздки повз це село, російському полковнику Ф. Вишневному сподобався чудовий голосок хлопчини, і він забрав його з собою до Петербургу. Там Олексій Розум став не тільки графом Розумовським, але й фаворитом цариці Єлизавети, управляючим її маєтками і навіть царським двором. Не забув він і про свого меншого брата: взяв до себе, допоміг одержати освіту

(спочатку у Петербурзі, а потім у Німеччині). З-за кордону Кирило повернувся у 1746-му. Красивий, молодий, статний. У нього одразу ж закохалися усі придворні аристократи. І ось його, вчорашнього підласка, призначили Президентом Петербурзької академії наук. Потім цариця підшуквала йому наречену — свою родичку графиню Катерину Нарішкіну.

А 24 квітня 1750 року цариця відродила в Україні гетьманат, призначивши Кирила Розумовського новим гетьманом. Вона передала йому величезне помістя — Гадяцький Ключ, яке ще з часів Богдана Хмельницького було ранго-вим та належало гетьманській посаді. Йому також було віддано Запорізьку Січ, яка до того часу не належала нікому.

Гетьманською столицею був призначений древній мазепинський Батурин з його грандіозними палацами, англійськими парками та театром, де виступали оперні трупи навіть з Італії. Саме тут, на мальовничому крутому березі ріки Сейму, на замовлення Розумовського, був збу-

дований розкішний палац класичної архітектури (його центральний корпус зберігся до наших днів), навкруги якого було закладено унікальний парк.

Своєрідним, по-європейськи витонченим музичним центром стала резиденція Кирила Розумовського в Глухові з власною оперною та балетною трупю, хорово-оркестровою капелою найвищого виконавського рівня. До складу капели входили музиканти-українці, а також французи, італійці та німці.

Двір насолоджувався театральним життям, пишними балами, розвагами, і в цілому нагадував петербурзький царський двір у провінційній глуховсько-батуринській мініатюрі. З живою охотою відшукував Кирило Розумовський високо-обдарованих музикантів навіть з простонароддя, та відправляв за свої гроші на навчання до Італії.

Серед інших проявів його культурного меценатства — фундація одинадцяти церков, що були збудовані в різних місцевостях України, в тому числі і церква Вознесіння Христового у Батурині.

Мріяв Кирило Розумовський і про створення університету в Батурині, що за ступенем освіченості не поступався б кращим університетам Європи. Планував також охопити навчальною освітою всіх козацьких дітей. Але політичні події тих років перешкодили здійсненню багатьох намірів...

Леся ТУРОВСЬКА

ЛІРИЧНИЙ ЕКСКУРС

Місто має чоловічі ім'я. Івано-Франківськ. Йому понад триста років. У минулому звався Станиславів. Можна загідопити чи уявити християнську методику подвійного імені... Біла інтелігентська кісточка вірить у його лукаву дволику натуру. "Якщо сніг падає на Станиславів, то яка погода в Івано-Франківську?" У феномені співіснування внутрішнього й зовнішнього, таємного й явного, буденного й магічного. Якби не вірили, то не створили б цю філігранну річ: фотоальбом "Наш Станиславів", видавництва "Лілея-НВ". Усе "внутрішнє" і "таємне" належить саме йому. Не Івано-Франківську. Романтики... Мабуть, трохи втомлені аби свято вірити у метафізику Станиславова. "Це швидше навіть не творення міфу, а натяк на можливість його творення..."

У місті живуть митці. За кращих миттєвостей душевного піднесення мешкають у Станиславіві. Ба ні, не мешкають... Спостерігають і кохаються у деміурґії. Готичний каскад бурюлок... Шпильми донизу, аж моторошно... Ринви, руді від іржі, витинанки плющем. Провокують відчуття дежавю зі сцен середньовічних рицарських романів. Все решта — борги, квартплата, облуплені "хрущовки", закупи на базарі,

туск у голові од плохенького жіночого пальта — від Івано-Франківська. Чи то є правда? Ніхто не знає напевне...

Але повторюю: у місті живуть письменники. Степан Процюк, Юрко Андрухович, Тарас Прохасько, Ярослав Довган, Юрко Іздрик, Любомир Стринаглюк, Галина

Петросаняк, Олег Криштопа... Їх список не повний. І вибір мій свідомо суб'єктивний. Імена багатьох відомих і навіть "розкручених". Андрухович, апологет безкровно-філігранного стилю, "вимальовує" новий, четвертий роман. "Непрости" — роман Прохаська. Номінується на

"гран-прі" у рейтинговій акції 2003, котру щороку проводить "Еліт-профі". "Вороги" закидають йому "вегетативність" стилю. Мовляв, знеосіблений пейзаж, "філософія трави"... Далі "постмодерний" Іздрик. Афектний та ефектний редактор літературного "Четверга". Модний

письменник. Галя Петрусеняк — поетеса. Інтелігентна й освічена. Романтична. "Купол будинку на розі, як шолом лицаря, що не збагне, котру з доріг йому вибрати, щоб віднайти кохану". Стринаглюк... "Медовий кумир" — його поетична книжка. Химерна. "Йому би

Сааремаа, що у Балтійському морі. З метою списати багато-багато білих аркушів. Невідомо скільки списалось паперу. Може й багато. Але все для одного-єдиного вірша. Здається, він так і називається "Сааремаа"...

Згадую Опанаса Заливаха, художника-дисидента.

Як він тихо стоїть на магістерній. Діти. Поруч маленький. Весь в тополях та таїворіні. Там уже нікого не хоронять. Інколи здіймаються в небо темні хмари пернатого царства. В оцій силі-силенній птаства безпомилково ворон знаходить свою ворониху... Цікаво...

"Поглипує із ями дивний чоловік, нічого в цьому всьому він не тямить". Це також рядок від Довгана. Про галичанина з Івано-Франківська. Дуже "дивного" і дуже недалекого. Ексцентричне "мotto" про "сім куль" йому "не по зубах". Йому б "шуфутинського" у генделіку. Плещечку місцевої "оковитої", сосиску, жменю "соняха"... Так чи ні?

У. М.

ГОРНОСТАЄВА МАІ - ТІЯ

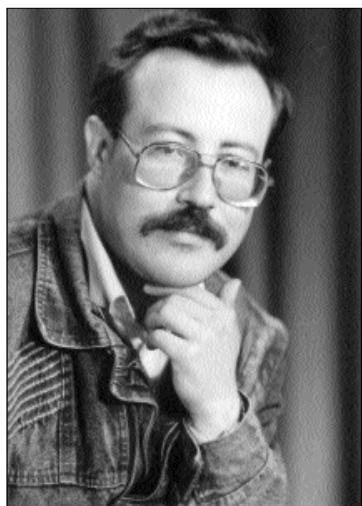
"При цьому ніяк не приховати справжньої й потаємної мети — освідчення в любові".

(Юрій Андрухович, "Наш Станиславів")

краще народитись ельфом... — "після сьомої чашечки кави" мисляться мені усілякі глупства... Не мордували би "кошмарні" вірші. "Сорочка на трупі, як риза, не тліну, а лету бажає, надкушений мозок на ризик некавапно себе догрізає". Ярослав Довган — частина "станиславівського феномену" і "натяку на міф". "Полюби сім куль в нагані" — його улюблене "мotto". Загортається у легенду, мов у горностаєву мантию. "Не від того я помру, що на світі буде війна, а від того, що вона мого вірша недостойна". Велико! Давним-давно поїхав поет на острів

ЗНАЙОМСТВО

Викладач кафедри української літератури Прикарпатського університету, автор восьми книг (остання з них — роман "Інфекція" — номінована на цьогорічну Шевченківську премію) не обділений увагою критиків. Пишуть різне... Навіть таке: "Процюк продовжує хірургічне втручання у нетрі української золіогфренілопсті".

— Спочатку була "Нова генерація". Степан Процюк — поет. Згодом з'явилася перша прозова річ. Ці жанрові метаморфози... закономірність, випадок?

— Видається мені, що література має метафізичне тіло. Є ірраціональною. Неможливо нічого планувати. Це не совдепівська п'ятірчка. Зміни жанру чи іміджу... Такі розрахунки можуть тільки помститися письменнику. Нехай це звучить банально, але я усвідомив відповідальність за слово. Вірші... вони самі з мене виринули. Я не знав, що зі мною робиться. Боровся... Тепер розумію, що то був стан певної метафоричної вагітності. Зринула "Нова генерація" і набула певного

«Я БИ ДІЛИВ ЛІТЕРАТУРУ НА ТАЛАНОВИТУ І НЕЗДАРНУ»

розголосу в літературі на початку дев'яностих. Але я відчував, що є образи і думки, які неможливо вкласти в прокрустове ложе вірша. Тяжів до епічності, паралельно з віршами пишучи першу повість "Vae Victis".

— Існує модна думка, що поет є поетом, доки він молодий...

— Так званий "комплекс Шеллі"... А поет у шістьдесят, мовляв, смішний. Усе це слова. Порожні й дешеві, бо не накладаються на живий досвід, на живе життя. Мертві, засушені квіти. Кожен досвід письменника є суто індивідуальним. Свій останній вірш я написав п'ять років тому. Поезія потребує особливого стану душі, особливої молодості, налаштування, навіть святості. Знаю, мене можуть звинуватити у пафосі. Я на це вже не звертаю уваги. Патетика мені притаманна органічно. Я б і зараз міг писати вірші, але вони були б ремісничкими. Поезія може втомлювати, може спустошувати. "Поети вмирають в душі, а потім в лікарні вмирають...", — писав, здається, Микола Холодний. Поезія — мстива жінка. Вона вимагає повної віддачі. Її можна зненавидіти. Зараз я закінчив новий роман — "Жертвопринесення". Це роман про поета — де намагаюся подати свою версію цієї теми. До неї зверталися і Юрій Андрухович, і Оксана Забужко. Я не міг би це написати, якби сам не був колись поетом. Це треба пережити. Мій герой (часом я його ненавиджу, часом люблю) і дає відповідь на ваше запитання.

— Можливо, причина у вашому органічному пафосі... Але мене не полишає відчуття, власне враження, що творчість — то якесь жажли-

во-страдницьке дао... Чом би не бути просто професором філології? Амбіції?

— Іронізуєте... Серед частини літературопритетних узагалі існує своєрідний скепсис щодо літераторів-філологів, якась недовіра. Мовляв, ти можеш кочегаром бути і творити сонети. Але не професором... Печальний спадок совдепівщини... Не хочу ні з ким себе порівнювати, але де працював Микола Зеров, блискучий поет? Умберто Еко та Мілорад Павич?

— Колаж...

— Так, це все надто різні імена. Проте переконаний, що краще працювати викладачем філології, аніж, скажімо, поєднувати творчість і журналістику. Відомий польський поет Анджей Бурса був змушений писати репортажі про перспективу розвитку малих міст, писав: "Але мав я в дупі малі міста, мав я в дупі малі міста..."

— Може Бурса і "мав в дупі малі міста", себто журналістику, а от старик Хем, Ернест Хемінгвей не гребував писати гарячі репортажі з військової Іспанії. То був зразок стилю...

— Бувають винятки... Для письменника найкраще не обтяжувати себе жодною із професій. Тільки писати. На жаль, наш соціум не хоче матеріально сприяти своїм найкращим письменникам. Аби забезпечити сім'ю, хтось із них працює чиновником, хтось журналістом. Я — в університеті.

— Зрештою, і цю роботу треба любити. Адже там ідеться не про сироварництво чи вишивання хрестиком. Лекції читаєте про літературу...

— То вже інша тема... Щодо

амбіцій і честолюбства... Мені здається, якщо письменник не має жодних амбіцій, то він не має ніяких перспектив як письменник. Є митці, яких популярність підстоєбує і допомагає, а буває, що шкодить. Скажімо, Осип Турянський. Написав роман "За межами болю" та уявив себе месією Європи. Гарний роман, але манія величчя знищила Турянського...

— Але у Європі багато гарних романів...

— Так. У романі "Жертвопринесення" я дуже багато розмірковував над проблемою слави. Її жажливий вплив на деяких великих письменників. Сучасники згадували, що вони нагадували ідолів. У них було вже мало теплого і людського. Все віддано на вівтар творчості. Це жертви літератури і власної популярності. Часом нагадують чемпіонів-спортсменів, вичавлених, мов лимон. Мимоволі замислюється: для чого це все? Дуже складні речі... Мабуть, повинна бути якась золота середина.

— Усе це стосується "великих"... Але в нас в Україні говорити про серйозні літературні успіхи...

— Мабуть, що ні. Для мене основний критерій літературного успіху — це переклади іноземними мовами. Крім Юрія Андруховича та Оксани Забужко...

— Попри все спостерігаємо літературне пожвавлення. Незважаючи на те, що все українське "зшагренюється".

— Тиражі у тисячу-дві примірників, хіба це пожвавлення? У мене розуміння пожвавлення — це прихід потужних письменників, які мають потужний суспільний резонанс. Мілорад Павич, Патрік Зюскінд, Хав'єро Маріас. Так, є мовна проблема. Проблема "українсько-

го гетто". Але треба дивитися правді у вічі: у нас багато низькопробної літератури. Гадаю, небагатьом українським письменникам загрожує світова слава і важкість "шапки Мономаха".

— То, може, їм "світить" стати агрегатами для масової літератури?

— Навряд. Узагалі що таке масова література? У нас штучний поділ літератури на елітарну та масову... Літературу я би ділив на талановиту і нездарну. Цікаву і нечитабельну. Всі жанри хороші, крім нудного.

— Стосунки чоловіка і жінки... Критики вважають їх однією з провідних тем вашої прози.

— На цій темі тримається половина світової літератури. Скільки в цих стосунках підйомів і западин, колізій напівправди... Але на них тримається життя. Протікання кохання... Від платонічного і хворобливого до зацікаленого на фізіологічних інстинктах. Таємниці двох. Мені цікава ця тема і високість лібідю.

— Ваше "високе лібідю" часом трактують як "брудну" любов...

— Я байдужий до цих звинувачень. У свій час у порнографії звинувачували навіть Володимира Винниченка. Мовляв, він є апологом межових невротичних станів, темних пристрастей і низьких інстинктів. Але твори Винниченка не припали архівним пилом. Читають досі. Бо він писав про те, що близьке всім. І тут не може бути ніякої псевдоочоти. Я не прихильник того, що в нас "адні слова для кухонь, а другі для уліц". Коли не йдеться про крамарську любов, про повю й альфонса, я не знаю, що таке брудний чоловіком і жінкою. Бруд з'яв-

ЩАСЛИВА СІМ'Я

ОСТРІВЕЦЬ НІЖНОСТІ

Олександр, високий, плечистий, та його тендітна дружина Оксана зайшли в магазин одягу. Поки Оксана вибирала покупку, Олександр розповів: "Познайомилися ми з нею сім років тому в тролейбусі. Вона тоді ще школяркою була. І з тієї першої зустрічі увійшла вона в моє серце раз і назавжди. І зараз без неї себе не уявляю".

— Любий, подивись, чи личать вони мені? — Оксана вийшла з примірочної кабінки в чорних брюках в обтяжку, що робили її фігуру ще стрункішою. Олександр присіплюючи оглядає штани.

— Купуємо, — каже він і дає дружині гроші. Ідемо в гості до молодого подружжя.

— Оксано, я знаю Олександра по спільній роботі: він охороняв редактора газети, в якій я працював. Мене завжди вражало, наскільки сумлінно Олександр ставиться до своїх обов'язків. Але ти знаєш Олександра з іншого боку. Скажи відверто, за що ти його покохала? Чому саме за нього вийшла заміж?

— Важко відповісти, бо Олександр — це частина мене, можливо, найкраща. Олександр — серйозний, надійний, наполегливий, цілеспрямований. У нього фантастична воля і працездатність! Працював охоронцем у приватних структурах, виступав як боксер на професійному ринзі. Важкою працею заробив невеликий капітал, купив автомобіль. Зараз мій чоловік мріє відкрити власну справу. За віком він молодий чоловік, але серйозності йому не бракує, і не кожний навіть 40-річний чоловік такий розсудливий і мудрий, як мій Олек-

сандр. Мені важко про нього говорити, бо я його дуже люблю і вважаю найкращим у світі!

У скромній квартирі, яку наймає подружжя, п'ємо чай.

— Що для вас кохання? — запитує.

— Це безмежна відданість іншій людині, — каже Олександр. — Захищаючи Оксану, я, не замислюючись, віддам життя.

— А для мене кохання — це вірна дружба між чоловіком та жінкою, дружба, в яку органічно, природно і красиво вплітаються інтимні стосунки, — додає Оксана.

— Знаходячи, людина завжди щось втрачає. Ставши чоловіком та дружиною, ви більше втратили чи більше знайшли?

— Я знайшов цілий світ ніжності, а втратив лише самотність.

— А я знайшла безмежне щастя — бути коханою і кохати! Хіба може бути більше щастя? То за чим мені сумувати? За тими нікчемними кавалерами, які злітали-

ся до мене, наче мухи на мед, і які не варті навіть стоптаного черевика мого Олександра?

— Діти у вас будуть?

— Обов'язково! — запевнив Олександр. — От тільки на ноги треба стати. Хочу відкрити власну справу: мабуть, це буде невеликий готель або приватна газета. Оксана недавно закінчила інститут і теж шукає роботу. Коли досягнемо чогось у житті, подумаємо про дитину, щоб було про кого піклуватися і кому передати життєвий досвід.

Вони цілувалися на канапі, молоді, красиві, щасливі. За вікном, наче голодна вовчиця, завивала зла хуртовина. Але квартира Олександра та Оксани, освітлена та зігріта вогнем Кохання, наче острівець ніжності в холодному океані, випромінювала тепло, світло, надію.

На фото: Олександр та Оксана.

«СПРАВЖНЬОГО КОХАННЯ В МОЄМУ ЖИТТІ ЩЕ НЕ БУЛО», —

зізнався киянин Павло Денисенко, який працює електромонтером, заочно навчається у технікумі зв'язку, займається спортом, співає в хорі, готується вступати до консерваторії і мріє про славу оперного співака.

— Пашо, подивися, що з телефоном? Зі вчорашнього дня не працює, — просить чорнява жінка в окулях, поклавши на Пашин стіл білий телефонний апарат. Паша спритно розбирає телефон.

— Ви його кидали? — запитує жінку.

— Так, разів зо два падав.

— Ось через це він і не працює. Образився на вас! — жартує Павло. — Але ми його попросимо вибачити вас.

Павло спаяв два дротики — телефон знову справний.

— Одного разу стався такий випадок, — згадує Павло.

— Попросила мене редактор відомого журналу полагодити її телефон. Розбираю апарат, а в телефоні — повно тарганів.

— Ось у чому річ! — вигукнув я, розумівши, що таргани роз'їдали контакти.

— У чому річ? Чому не працював мій телефон? — цікавиться редактор, а сама в цей час каву п'є з тістечком.

— Я можу пояснити, але боюся, що зіпсую вам апетит, — кажу їй.

— О, молодий чоловіче, ви мене страшенно заінтригували! — вигукнула редактор. — Я дуже допитлива. Чому ж не працював телефон?

Зазирнула вона в слухавку, а звідти таргани як шаснуть врзнібні! Як заверещить з ляку редактор, як відсахнеться од телефону — аж каву роз-

ЗНАЙОМСТВО

хлюпала! Отаке інколи буває. А взагалі робота в мене дуже цікава.

Скінчився робочий день, Павло поспішає в спортивну секцію.

— Знайшлися небайдужі люди, які переобладнали захарщений підвал у безкоштовний спортзал, — пояснює він.

Заходимо до зали, де грають у настільний теніс двоє чоловіків. Павло вижимає штангу, потім роздягається до пояса і щосили лупцює боксерський мішок. Після тренування, втомлені, але задоволені, виходимо на вулицю, залиту місячним світлом.

— Пашо, у таку ніч хочеться заспівати "Ніч яка місячна, ясна, зоряна..." Знаєш цю пісню?

— Знаю. У моєму репертуарі багато народних пісень. Приходьте завтра вранці на репетицію: послухаєте, як я співаю.

Прощаємося біля Пашиного будинку.

— Детектив будеш дивитися? — запитує

— Ні, немає часу, — зітхає Павло. — Я заочно у технікумі зв'язку навчаюся — треба контрольну писати...

Вранці у виштитій сорочці на освітленій сцені Павло співав "Ой під вишнею...", а потім — арії з опер. Його потужний соковитий бас лунав то стихаючи, то набираючи силу, наче океан

звуків набігав на зал хвилями, а потім відкочувався. Павло співав, і дві дівчини у третьому ряду не відводили від юного співака захоплених поглядів. Коли репетиція скінчилася, кажу Павлу: "У тебе такі різнобічні захоплення! Що ж серед них головне, а що другорядне?"

— Не треба протиставляти роботу, навчання, спорт, мистецтво. Це те саме, що протиставляти крону дерева його корінню. Про оперну сцену я мріяв з дитинства. Навчався в музичній школі, грав на скрипці. Потім почав співати. Вступав до консерваторії, але не пройшов за конкурсом. Зараз беру приватні уроки співу, співаю в церковному хорі. Буду знову вступати до консерваторії.

— Павле, немає протиріччя між твоєю роботою і захопленням співом?

— Ні. Мрія здійсниться тоді, коли, мріючи, не відриваєшся од землі. Треба бути реалістом. Співак може захворіти, втратити голос, стати безробітним. А фахівці-зв'язківці потрібні завжди.

— Павле, твій тиждень розпланований по годинах, заповнений роботою, тренуваннями, навчанням. А як особисте життя?

— Справжнього кохання в моєму житті ще не було. Закохувався, але то було захоплення, а не велике кохання.

— Хотів би зустріти серйозну, порядну дівчину або жінку і створити сім'ю?

— Так.

— Якщо зустрінеться така жінка, чи вистачить у тебе душевного тепла і уваги для неї? Жінка потребує величезної уваги, її не можна любити влісерця. Чи є в твоєму житті місце для кохання?

— Є. Без кохання будь-яке життя втрачає сенс. Жінки люблять цікавих, усебічно розвинених чоловіків, успішних, талановитих, справжніх професіоналів. І я працюю так багато, щоб стати саме таким. Якщо ваша газета допоможе мені зустріти кохану дівчину і стати знаменитим співаком, обіцяю, що з першого гонорару куплю тисячу примірників

ВОНА ЧЕКАЄ ЙОГО

А 59 Тільки для серйозних стосунків хочу зустріти вірного чоловіка, байдужого до горілки, який любить діточок, із золотими руками. Щоб не боявся труднощів, мріяв про щасливу сім'ю. Для цього у мене є всі можливості. Я вдова, 51-річного віку, симпатична, трохи схильна до повноти. Діти мої дорослі, усі самостійні, працюють. Подробиці при листуванні. Маю квартиру, власний будинок, автомобіль, працюю. Засуджених, алкоголіків, ледарів, пристосуванців прошу не витрачати папір і конверти і не турбуватися про мене. Бо все одно не відповім таким! А серйозному, ніжному, працювиту чоловіку віддам усе серце, сповнене ніжності, буду йому вірною подругою.

53860, Дніпропетровська область, місто Зеленодольськ, до запитання пред'явнику паспорта АК 338451.

А 60 Працюю лікарем. Прожила 33 роки, зріст 165 см, вага 52 кг. Маю трикімнатну квартиру, дачу, 8-річного сина. Для серйозних стосунків познайомлюся з інтелігентним, забезпеченим чоловіком, що дотримується здорового способу життя.

49051, Дніпропетровськ, поштове відділення 51, до запитання пред'явнику паспорта АЕ 014821.

ВІН ШУКАЄ ЇЇ

А 61 Склалося так у житті, як у того чоботаря, що постійно без чобіт. Жінки, з якими зустрічався, бачили в мені переважно друга. У сердечних справах я був для них незамінним радником і, ніде правди діти, мої поради частенько ставали їм у пригоді. Але для себе поради так і не знайшов. Зараз мені 30 років, середнього зросту і середньої статури. Маю вищу освіту. Натура романтична. На людях я майже завжди веселий і компанійський, та коли залишаюся сам...

Життя примушує бути господарем і господинею в домі. Тобто думаєш, як заробити гроші і, разом з тим, як приготувати консервації на зиму. Хоча, коли згадуєш, що то все лише для себе самого, руки опускаються. Бо не навчений жити для самого себе.

Знаю, що дуже багато є людей, подібних до мене, і самотність для них — важкий хрест. Хай вони напишуть мені і, можливо, я зможу стати їм у пригоді, а, можливо, і навпаки. Може, серед цих людей буде та єдина, яку шукаю вже дуже давно...

21037, Вінниця-37, а/с 4505.

КОРИСНІ ПОРАДИ

РОСЛИНИ — ДРУЗІ ЗАКОХАНИХ

Великих неприємностей завдають закоханим бородавки. Щоб позбутися їх, знайдіть жаб'яче зілля (наукова назва — анемона жовтецева). Це багаторічна кореневищна трав'яниста рослина родини жовтецевих. Вона має прямостояче голе стебло заввишки 10—30 см. Росте жаб'яче зілля в широколистяних районах України. Соком з коріння цієї рослини тричі протягом доби капаєте на бородавки — невдовзі вони зникнуть. Але пам'ятайте, що ця рослина отруйна!

УСМІШКА

— Мій чоловік хоче, щоб я народила йому дитину. А я не хочу.

— Чому?

— Бо в мене вже десятеро дітей!

• Сторінку підготував Олєг ГУМЕНЮК

Цілуй її, цілуй її — знов молодість не буде!

СУЧАСНА ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ЗМІ

Засоби масової інформації мають величезний вплив на свідомість людей, а в пострадянському суспільстві цей вплив просто приголомшує! Пересічний українець чи українка схильні довіряти думці, вичитаній з газетного клаптика, навіть якщо вони не знають, з якої газети його вирвано. Можна відзначити, що в сучасному українському суспільстві преса є потужним каналом суспільної комунікації, бо голос преси є звичним для всіх — від людини, яка живе на забутому Богом хуторі, до столичних можновладців.

Але кому багато дано, з того багато і спитається. Колись ЗМІ (принаймні, українська частина з них) вклали свій великий внесок у демократизацію населення України, у формування нового політичного світогляду. Але зараз публікації стають усе більше політизованими — безневинні, на перший погляд, матеріали, можуть нести в собі політичну спрямованість. Що це означає? Яку політику підтримує і пропагує журналіст чи журналістка, хто за цим стоїть, у що це виллється — от що означає політична спрямованість. Коли пишеться журналістський матеріал, то крім того, що він має бути цікавим, існує така проблема, як вимога редакції, чи вимога тих, хто замовляє “музику”.

Якщо придивитися уважніше, то стане помітно, що ЗМІ (особливо наше телебачення) будуються не на логіці надання населенню інформації, а за логікою зміцнення саме цих ЗМІ, їх фінансування. На цьому шляху наші мас-медіа виявилися втягнутими в боротьбу за владу. Там, де це відбувається, телебачення та преса перестають бути засобами розповсюдження інформації, бо її замінює інтерпретація. Тобто

“засоби масової інформації” перетворено на “засоби масової інтерпретації”.

Такий довгий вступ необхідний для того, щоб було зрозуміло, яким чином взаємодіють ці два поняття — сучасна політична культура та мас-медіа. Бо для заангажованої і купленої “з бєбєхами” преси чи телебачення політична культура дуже різниться в залежності від ділення на “наших” і “ворогів”. Якщо “наші” всюди вдягаються в німби, про них довго і постійно пишуть, то щодо “чужих” — або роблять “фігуру умовчання”, або “мочать в сортирі”. Про якусь елементарну культуру, про пристойність чи щось святе в таких публікаціях годі й говорити. При тому, що мова в них може йти про політиків високого рангу.

Як приклад розглянемо матеріали одного з відомих українських часописів — “ПіКу”. Ну не любить журнал “ПіК” Ющенка! І хто його знає — чому? У кожному номері заклично відчиняються двері “сортира” для відомого українського політичного лідера. Але деякі статті перевершують усе можливе. З особливою огидою читаються згадки за підписом Наталії Тимошенко, яка продукує

саме такі матеріали. Візьмемо минулорічну статтю “Сексуальна революція, або інтим “не предлагать”! із № 39(170) (щоб, крий Боже, читачтво не проминуло таку важливу річ, вона пущена анонсом на першу сторінку журналу). Про яку політичну культуру можна говорити, коли в серйозному журналі надруковано статтю найгіршого кшталту жовтої преси?! Коли просто, на пустому місці, “в охотку” журналістка обливає своєю брудною сексуальною маячню порядну людину, якій довіряють більшість українських виборців! Гарний приклад того, до чого може скотитися сучасна політична культура у наших ЗМІ, які так азартно продаються й купуються в сьогоднішній Україні.

Поплювалися мовчки порядні люди після такої статті і все?! Рябко мовчить, і я мовчу, води не скопчу... Що ж, напевно, так і треба, якщо такі сексуальні “зірки” запалюють, комусь же це потрібно. Тому, закусивши вуздечку, далі “радує” нас Наталія Тимошенко новими своїми поміями (стаття “Членуш-

ПОЛЬОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

кодження” або Бійка, мат і компромат” у № 46 (177). Ну, вже і розгулялася сексуальна фантазія у дівчини, аякже — можна обговорити інтимні місця Суркіса! Та ще й їх ушкідження! Дрібничка, але журналістці приємно. Правда, чомусь не дуже приємно читачьому люду поганити очі подібними специфічними описами подій у Верховній Раді, упереміж з матюками. Доземний уклін журналу політики і культури, що бодай матюки передає крапочками. Але ми все зрозуміли і дуже окультурились. Як і українська політика від подібних публікацій.

Незрозуміло тільки, чому в статті знову найбільше дісталось толерантному та інтелігентному Віктору Андрійовичу. Хоча, власне, зрозуміло: бруд у завжди хочеться загидити світле і ясне. У медицині це називається комплексом сифілітика — коли хворі намагаються заразити здорових.

Але за все існує плата, і не вік бути білими й пухнастими. Коли недавно у поважній іноземній інституції я попросила дати мені переглянути журнал “ПіК” (зрозуміло ж, що після подібних статей підтримувати його своїми коштами — ну ніяк), то співробітниця похитала головою: “Не раджу, зовсім зійшов на пси журнал, читати в ньому нічого”. Sapienti sat — казали древні — мудрим досить.

Анастасія БЕЗПАЛЬЧА

НЕ КРУТІТЬ ЦЮ ПІСНЮ ПО РАДІО-О-О-О!

Уявіть собі суботній ранок. Чиста фіранка, біла скатерка, блакитна чашка. Запах кави. От би ще — тихо, ненав’язливо зазвучало радіо: Мирослав Скорик, Поль Моріа, Ані Лорак врешті-решт... Наливаю каву. Вмикаю радіо. “Хеллоу, піпл!” — Гуд бай, дурнику! Не тобі цей день заповідався. Жену стрілку далі. “Как на Дерибасовской, угол Рихельевской, дело было вечером...”. Ого! Здається, братва всілася похмелитися зранку, а один із “шісток” прорвався до мікрофона “Радіо Шансон”... Настрій псується з фіксацією кожної радіоадреси: “Наше радио”, “Шансон”, “Русское радио” і прочая, прочая FM-м... Нечисті радіохвилі бушують в ефірі, хлюпаючи таким помийним репертуаром, що вуха поступово в’януть і обвисають від тих кілограмів прокислої словесної локшини, що повзуть і повзуть з музичного ефіру. Діджеї, коментатори, ведучі програм — назвіть їх так, як вони самі себе називають, сиплять кулементними (гороховими?) чергами пустопорожніх балачок, затоплюючи навколишній простір такою незборимою низькопробністю, такими містечковими дурощами, що якісь миті вам робиться... цікаво. У глибині вашого ества прокидається дослідник-дарвініст: від якого такого чуда-юда народилося оте балакуче “нечто”? Середнього, звісно, роду — ич, як лепече, — аж заходиться, вичитуючи зі шпар-

галки бородаті анекдоти! А мова, мова яка! Радієш раптом — не мова, а “язик”! Тургенєв відпочиває. Пушкін стріляється без Дантеса. Путін з Черномордіним готують наказ про заборону вживання російської на території України, аби мовно не розбестити росіян...

“Нечто” зовсім дуріє від власної розгнущданості: панібратськи звертається до слухачів, переходить на сленг, спохопившись, на кілька секунд замовкає і знову ганяє язиком, аж піну збиває... Звісно ж, і репер-

туар відповідний. Трішки нафтаїну, трішки тюремних рефлексій, трішки краденого із теж крадених, неліцензованих дисків та касет. І, звичайно ж, пугачовщина, кіркоровщина, малінінщина. На всіх радіостанціях — “Там, на том берегу”, — раз Засухін, два — Малінін. Кажуть, що наше найвище начальство мліє і скніє, слухаючи і згадуючи, як “Первый раз пригубил”...

Вони пригубили, а нам чадіти в оці сивушній мутній атмосфері.

Ефір... Слово ж яке!

Легке, значуще. Класичне, можна сказати, слово. Згадуєш лермонтовське “вольный сын эфירה” і розумієш, що хоч і російською, та не цією, не лермонтовською, весело белькоче “нечто”. Ні, не вільний син ефіру, а його байстрюк удає з себе щербатливого соловейка. Його творча мораль — виплід україноненависництва: “борячись із хуторянством”, цей (чи той) діджей навіть не уявляє, на якій, забутий Богом, “заимке” знаходиться! Все, що злітає з його вуст, таке сіре, банальне, що ми-

ДІСТАЛИ

моволі задаєшся запитанням: чи хоч раз уявляли собі творці — FM-студійського слухача? Своє місто, свою країну? Невже “Катя, що передає привіт Люді” і черговий хіт, — це все, для чого створювалася радіостанція?

Страшно, що класичну музику український радіослухач може почути лише у дні національної жалоби. Нестерпно, що, живучи в епоху українських композиторів Скорика, Станковича, Сільвестрова, Киви, ми можемо бути певні, що 70% радіослухачів не здогадуються про їхнє існування.

Обурливо, що з тисяч і тисяч українських народних пісень в ефірі їх лунає дватри десятки... Скажіть, а коли востаннє ви слухали радіоальбоми пісень на вірші поетів Б. Олійника, І. Драча, Л. Костенко, А. Малишка, Д. Павличка? Хто мені назве радіостанцію, яка б у різдвяні дні передала геніальні твори Леонтовича, Лисенка, Стеценка? Врешті, на яку хвилю налаштуватися, аби кімнату заповнила чиста, сяйна музика і освітила білу скатерку і чисту фіранку, і блакитну чашку зі свіжозвареною кавою, — музика-фон до нашого приватного життя?

А поки що, вимкнувши приймача, що безнадійно стогне “Там, на том берегу”, я співаю на відомий мотив відомої пісні: “Не крутять цю пісню по радіо-о-о-о! О-о-о-о!”

Любов ВАСИЛЬКО

НЕ МОВЧИМО!

БРУД В ЕФІРІ

Упродовж останніх років стало традицією, коли в нашій країні інтенсивно розвиваються різнопланові приватні телерадіокомпанії, які наповнюють інформаційний простір України різнобічною інформацією, багатожанровим мистецтвом та іншими продуктами своєї творчості. Вочевидь гама інформаційної продукції повинна вписуватися в існуюче законодавче поле України, слугувати інтересам її громадян, інтенсивно сприяти становленню молодого держави, формуванню духовності і здорової моралі суспільства, зміцненню українського патріотизму і культури. І ще багато і багато чого вкрай необхідного, що було нами як нацією розгублено на плутаних історичних шляхах.

Сьогодні, відроджуючи національну культуру, на жаль, доводиться спостерігати майже протилежну картину. І створює її найперше така радіостанція як “Наше радио”, що веде мовлення в УКВ-діапазоні, охоплюючи кожну область України. А яке мовлення! Мало того, що прилавки магазинів завалені російськомовною літературою з еротичною, кримінальною, детективною тематичною наповненістю, то цьому ще й сприяє “Наше радио”, якому не кожна художня самодіяльність кримінальної зони спроможна скласти конкуренцію! І звідки взялася ця напасть? Хто її творець і господар? Художня тематика настільки специфічна, настільки нахабно розперезана, що майже без будь-яких обмежень, безперестану нам, слухачам, нав’язують пропаганду сексу, всюдозволеності, криміналізації спілкування і т.п.

Усе це, звичайно, російською мовою, тим більше, що злодійський сленг і “благородний російський мат” українською не передаються. Українська ж мова і пісня на цьому радіо зустрічаються виключно як вкраплення по декілька хвилин на годину, але не на кожну. Загальне враження від передач “Нашего радио” таке, що це є спланована антиукраїнська радіодиверсія проти українського народу. Вона існує тривалий час у нашому інформаційному просторі лише “завдяки” абсолютній глухоті і сліпоті відповідних державних структур, очі яких прикрили недешевою запоною певні сили. У рекламі по радіо весь час лунають заклики: “Чтобы ваши столы лопнули от застолья, а кровати от секса”, підкидаються масні загадки, як-от: “Что испытывает женщина при виде красивого автомобиля? То же, что и мужчина при виде красивой женщины, — желание обладать”. Або далі лунає пісня: “Привет, девчонки, я хороший мальчик, поехали ко мне, родители на даче”.

Новини з культурних і спортивних полів, які подає якась “Раиса Ивановна” в передачі “Шоу-тайм”, повністю складаються зі слів кримінального сленгу: “Куча байди, базар, слинять, прогнать телегу, назначить стрелку, чувак” і т.д. і т.п. А чого тільки варте вітання до слухачів: “Хеллоу, піпл” або пояснення красномовного ведучого Сергія Баяна про долю фотоплівки: “...и засветила ее нафиг”.

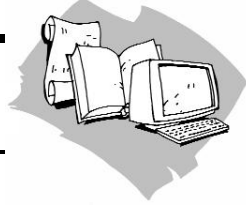
Чимало інших негативних прикладів можна додати. Варто лише ввімкнути радіоприймач на хвилі “НР”. Вицнаведені факти інакше не назвеш, як інформаційною агресією супроти української держави і його народу.

Отож, вимагаємо негайного проведення перевірки діяльності радіокомпанії “Наше радио”, притягнення винних до відповідальності за недотримання ст. 10 Конституції України, а також вимагаємо перекрити потік словесного бруду, що безперервно плететься з ефіру.

Віталій МАЦЬКО,

Голова Хмельницького

обласного товариства “Просвіта”

КОЛОССЯ З «ГОСПОДНІХ

РЕДАКТОРИ І ЖУРНАЛІСТИ

— Отже, Григорію Джамаловичу, своєю працею в часописі «Кур'єр Кривбасу» ви ще раз довели, що творити можна не тільки в столицях, а й у глибинці. Вам створений часопис у Кривому Розі — добротний, високоякісний журнал, що став своєрідною візитною карткою України у журнальній справі. Тож яким видається вам стан сучасної української літератури?

— Дуже гарно ви сказали про журнал, потішили мене, тому що це моє дітище, якому я віддав близько 10 років життя. У березні 2003 року ми матимемо ювілейний випуск.

Що відбувається сьогодні в літературі? Ми бачимо, що література, на щастя, йде на піднесення. Спостерігаємо прихід дуже великої групи молодих талановитих письменників, інтелектуальних. Це свідчення того, що країна наша впливає на гроно літератур європейських, світових. Я люблю молоду літературу. Бачу, як автори-дебютанти добре знають історію нашу, по кілька іноземних мов — на відміну од старшого покоління усвідомлюють роль свою у тому, щоб Україна наближалася до світових стандартів. Отже, у нас з літературою якраз усе буде гаразд.

— А стосовно творів тих авторів, які свого часу були заборонені?

— Є багато речей, які не друкувалися ніде, у жодному центральному часописі. Ми, наприклад, тішимося тим, що вперше в Україні подали всю прозу Ігоря Костецького. Письменник абсолютно модерний, європейського рівня. Він писав твори в 40—50-і роки, але в нас абсолютно невідомий. Ми дали його прозу.

Насамперед, читачам «Слово Просвіти» скажу, що з Григорієм Гусейновим, журналістом, письменником-публіцистом ми знайомі давно. Нещодавно він завітав до нашої Кіровограда, де розпочинав свій творчий шлях у молодіжній газеті. Мені вдалося взяти у нього інтерв'ю, яке пропонуємо вашій увазі.

Сьогодні ми готуємо, буде подача протягом року прози Емми Андієвської. Письменниця живе в Мюнхені. Пише речі, які читаються просто на рівні Ремарка. Але ми їх знаємо дуже погано або взагалі не знаємо. А широкому читачеві навіть ім'я це невідоме. І я радію з того, що наш журнал несе їх в Україну.

— Григорію Джамаловичу, повернімося до вашої діяльності літератора. Як визначити жанр вашої останньої книги, над якою ви ось уже скільки років працюєте, назвали її «Господніми зернами»..?

— Я думаю, що це вже зробив Валерій Шевчук. У передмові він написав, що це книга-мандрівка. Дуже проста, виявляється, традиційна для української літератури, починаючи від Вишеського, Вагилевича. Приходить вона через XIX ст., коли писав такі мандрівні речі Афанасьєв-Чужбинський і т. д. Це така мандрівна література. Людина їде, бачить щось довкола себе, пише про це свої враження.

— Як і коли виник задум написати такий, поки що не до кінця оцінений твір? Бо наскільки мені відомо, уже вийшло 7 томів, готуються ще кілька. Розкажіть, будь ласка, докладніше про цю велику роботу.

— Я гадаю, що її вже оцінено. І навіть, я сказав би, — авансом. Тому що я отримав уже і нагороди, і багато було рецензій. Скажімо, цього року я отримав премію Антоновичів, що присуджувалася Ліні Костенко, Миколі Вінграновському, іншим людям, які зробили колосальний вклад у літературу.

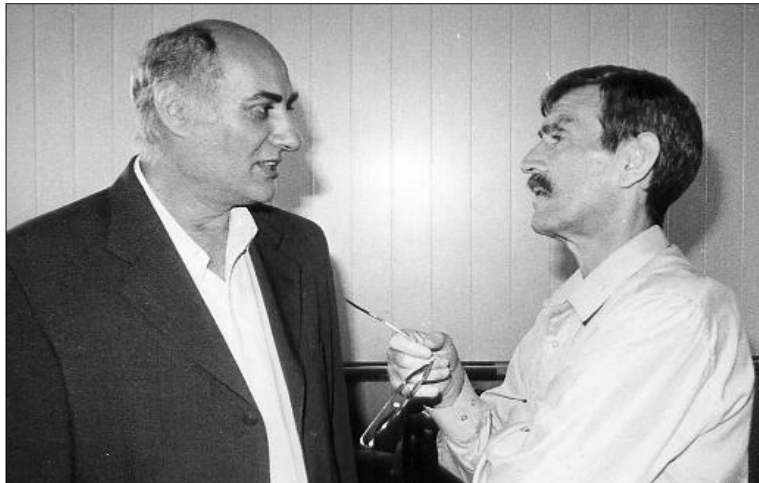
Книжка народжувалася дуже по-

вільно. Це майже 20 років мого життя. І для того, щоб усе це якось осмислити, треба було, по-перше, все це побачити. Адже це тисячі і тисячі кілометрів. І, значною мірою, це поїздки моєю улюбленою Кіровоградщиною. Найзанедбаніші села, найгірші дороги в Україні — це на Кіровоградщині. Таких доріг немає ані в Галичині, ані на Слобожанщині, вони є тільки на Кіровоградщині. У мене були такі випадки, коли ми заїжджали в голий степ, де не було нічого, навіть натяку на якийсь там асфальт або путівель. І ми просто губилися серед степу. Ліворуч-праворуч хоча б якийсь хутір знайти, — 40—50 км проїжджали. А коли знаходили його, то було таке враження, що тут, скажімо, й спомину про цивілізацію не було.

Така вона сьогодні, Кіровоградщина.

— Це ми мусимо, на жаль, констатувати. Але...

— Але ближче до книжки. Коли бачиш оцю руйнацію, коли відчуваєш, що мусиш про це написати, воно тисне на тебе. Приїдеш додому і над тобою ніби висить камінь. І цей камінь висить день, два, три, а потім ти сідаєш і починаєш про все це писати. І тому так болісно все написано, і дуже чесно. Я ніде жодним словом не збрехав. Скажімо, я приїхав у село Григорівку, де витоки Володимира Винниченка. Я зайшов у школу, попросив: покажіть мені куточок, присвячений вашому землякові. Виявилось, що ніякого куточка немає. «Ну, а хоча б портрет Винниченка у вас є?» Сказали, немає навіть портрета. Я поїхав у село Рівне, Новоукраїнського району. Побачив завалений, з побитими вікнами музей Івана

Григорій Гусейнов та Микола Хомандюк під час презентації телефільму «Незгасимий огонь Холодного Яру». Осінь 2001 року, м.

Микитенка... Єдине місце, де я справді потішився, це була Нечаївка. І дуже гарно виглядало і село, і поруддя Яновського. Це дуже гарний музей. Але в музеї холодно, опалення вимкнено, тому що колишнього господаря музею, колгоспу, вже немає, колгоспна контора з побитими вікнами стоїть. А ті люди, що там працюють, хотіли б щось зробити, щоб було тут тепло і затишно для тих, хто приходить в музей, — не можуть, бо у них немає на це грошей.

— Ваша книга «Господні зерна» — яскраве свідчення того, що все базується на духовності. Спасибі вам, пане Григорію, за те, що ви один із тих, хто сьогодні заявляє на весь світ про необхідність переглянути наше ставлення до нашої минушини, до людей, які так багато зробили в історії нашого краю. І тут чимало прикладів, це і Розумівка — Раєвських, Кам'янка — декабристів та Чайковського, Боковеньки — Давидова, Млісве — Семиренків, Хутір Надія — Тобілевичів-Тарковських і багато-багато іншого.

— Ви тут згадали гарно й дореч-

но: і Розумівку, і Кам'янку, яка пов'язана з російською культурою. Коли мені говорять, що варто говорити лише про Україну, то я категорично проти цього. Тому що роз'єднувати, скажімо, польську культуру на нашій землі, єврейську і українську, німецьку і українську, це, насамперед, робити собі гірше. Ми сьогодні повинні, навпаки, шукати ті витоки впливу однієї культури на іншу, від яких Україна б виростала. Або, скажімо, якщо ми говоримо про культуру болгарську на Кіровоградщині, ми повинні зробити все, щоб її зберегти і вивчити. І тоді ми зрозуміємо, що з чого виросло і які плоди дало.

Микола ХОМАНДЮК,
тележурналіст, заступник
голови Кіровоградського
обласного об'єднання
ВУТ «Просвіта»
ім. Тараса Шевченка

У КОГО ПРОСИТЬ ДОПОМОГИ ІГОР СТОРОЖУК?

Прес-конференція, скликана президентом Національної телекомпанії Ігорем Сторожуком 17 січня, була б цілком буденною, навіть при катастрофічному становленні з рейтингом Першого Національного каналу, що не перевищує одного відсотка аудиторії. Але в тім-то й справа, що задекларована рік тому новим керівництвом НТК реформа захлинулася із затвердженням урядом Статуту Компанії та наданням їй статусу Національного закладу. І не тому, що Ігор Анатолійович не додавав шляхів її втілення в життя — сама держава виявилася зовсім неспроможною піти назустріч державотворчій ініціативі його речників.

Яка нісенітниця! — скажете Ви, шановний читачу. Та що вдієш, коли при хронічному недофінансуванні діяльності НТК й досі чинна парадоксальна норма 4.5 ст. 12 Закону України «Про телебачення й радіомовлення», згідно з якою «щорічні грошові надходження на рахунки державних телерадіоорганізацій... не повинні перевищувати 50 % їх бюджету»? Виходить,

що держава сама забороняє собі отримувати кошти, які заробляє для держави НТК? І ні Держкомінформ, ані Верховна Рада, ні Уряд — ніхто цього не бачить? Ігор Сторожук підкреслює: на численні звернення про необхідність відкриття рахунків у банківських установах НТК постійно отримує відмову Держказначейства, хоча такі й передбачені Статутом.

Ясна річ, ігнорування Статуту НТК та відповідної Постанови Кабміну органами держави унеможлиблює забезпечення суспільства належним рівнем телепродукту. Цікава деталь: згідно з п. 15.5 Статуту кошторис НТК має затверджуватися президентом НТК, але Держкомінформ і досі не поступається цим привілеєм. Отже, знову ж таки, конфлікт між Національною телекомпанією та законодавством поглиблюється з вини... самих державців.

Законодавство передбачає, — гадаємо, цілком слушно, — що головною метою діяльності НТК є забезпечення прав громадян на свободу думки та слова, на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, відкрите обговорення суспільних проблем, а також — політики, що відповідає національним інтересам, забезпечення входження України у світовий інформаційний простір. Але щоб серйозно говорити про досягнення цієї мети, за НТК необхідно закріпити хоча б один (!) загальнонаціональний телеканал. Адже нині мовлення на Першому здійснюють НТК, ТРК «Ера» та 26 ОДТРК. Причому жодна з обласних телекомпаній

не має для цього основного документу — ліцензії Національної ради з питань телебачення й радіомовлення на право користування каналом УТ-1. Як відомо, ОДТРК використовують час мовлення на Першому каналі переважно для розміщення реклами (здебільше прихованої) та регіональних новин. Якщо навіть правові питання мовлення ОДТРК на каналі УТ-1 залишити осторонь, не можна не бачити, що ця проблема не тільки НТК, а — насамперед — проблема інформаційної безпеки самої держави.

Виявляється, державі абсолютно байдуже не тільки створення конкурентоспроможної інформаційної продукції, але й те, як здійснюється інформаційна політика у телеферії. Дозвіл Нацради з питань телебачення й радіомовлення від 2 жовтня 2002 р. № 807 та наказ Держінформу від 8 жовтня того ж 2002 року № 290 мережу мовлення УТ-1 щодоби з 17 до 19.00 розподіляє поміж 26 регіональними мовцями.

Можливо, не варто було б загострювати цю проблему, якби не настільки трагічно була ситуація з українською культурою взагалі й становленням наших найменших телеглядачів зокрема. П'ять місяців тому врешті-решт було створено незалежну Громадську раду з питань свободи слова та інформації, але тільки час покаже, чи спроможеться вона впливати на мовний режим в інформаційному просторі України. А простір цей не тільки брутально шматується в нас на очах — олігархи відкрито віддають перевагу «масовій культурі» американізованого й російського зразка, прискорюючи деградацію молодого покоління. Таким чином зводяться нанівещь будь-які спроби деколонізації суспільства — патріот часто-густо почувається, немов на окупованій території не тільки в південних чи східних регіонах України, але й у Києві, де переважна більшість ЗМІ послуговується мовою колишньої імперії, всіляко підкреслюючи свою лояльність до російського шовінізму.

Чи можна було сподіватися, що коріння

рабської психології настільки глибоко сягнуло в душі, у психіку земляків? Адже існуюча мовно-культурна практика зросійщення вітчизняного медіа-простору просто-таки консервує духовну нерівноправність українців! А що спромігся протиставити цьому УТ-1? Розважальну програму «Диканька»?!

На запитання Вашого кореспондента про долю телеканалу «Культура», який мав бодай номінально стати на захист упослідження українства, пан Сторожук, гірко всміхнувшись, зізнався, що не бачить жодних реальних перспектив у втіленні цього проекту в життя. Чому? Та хоча б тому, що керівник проекту відомий кінорежисер О. Бійма вирішив створити виробниче підприємство «Культура», а це на практиці, означає лишень подальше дроблення річних (бюджетних) 25 мільйонів гривень (торік було обіцяно 30,8) та виробничої спроможності УТ-1. Замість експлуатації певної частоти супутникового зв'язку, як це є в Росії. Чи змінило б щось у цій ситуації суспільне телебачення? Напевне, але ж наше суспільство неспроможне утримувати його — надто дорога розкіш для нації, що тільки-но стає на шлях демократизації. У Польщі, до прикладу, суспільне ТБ працює на засадах партнерства: держава дає гроші на технічне оснащення, а суспільство — на зарплату.

До речі, сьогодні керівництво УТ-1 постало ще й перед ось такою не менш серйозною дилемою: або, порушуючи законодавство й рішення уряду, залишити зарплатню на торішньому рівні, або ж перерозподілити кошти між меншою кількістю працівників. Обирали другий варіант. Але, як свідчить відомий тележурналіст Борис Гривачевський, скорочують тих, хто тяжіє до національної тематики...

Остап СВИТЛИК

З МІЛІЦІЄЮ НА «ВИ», АЛЕ БЕЗ СТРАХУ

Продовження. Початок у ч.
48–49, 51 (2002 р.), 3 (2003 р.)

СИТУАЦІЯ 6.
У ВАС ПРОВОДЯТЬ
ОБШУК

З усіх наведених раніше ситуацій, безумовно, ця найнеприємніша і морально найважча. Тому Вам зараз, як ніколи, потрібні зібраність, зваженість і розсудливість — од Ваших дій залежить значною мірою спокій і добробут Ваш і Вашої сім'ї. Ви повинні тепер думати тільки про одне: як з найменшими втратами вийти з цього становища. Але це буде потім, а зараз, передусім, перевірте повноваження візитерів. Вимагайте, щоб вони показали свої посвідчення, і випишіть з них усі необхідні дані: номер посвідчення, прізвище і посаду його власника. Переконайтеся, що хоча б в одному посвідченні вказана посада "слідчий", оскільки, згідно

ПАМ'ЯТАЙТЕ! Поки Ви не злочинець і не правопорушник, будь-які силові методи спілкування з Вами незаконні!

прочитайте постанову на обшук, яку, безперечно, повинні Вам пред'явити міліціонери. Обов'язково зверніть увагу на те, чи є у верхньому правому куті санкція прокурора або його заступника з їхнім власним підписом і печаткою.

У постанові на обшук повинні бути чітко вказані причини і мета обшуку. Якщо після ознайомлення з постановою на обшук вони Вам не зрозумілі, з'ясуйте це у слідчого.

Якщо санкція прокурора або його заступника є, — Ви змушені визнати, що обшук законний.

Треба також пам'ятати й те, що ст. 177 ч. 4 КПК України дає право слідчому у невідкладних

мати злочинця;

— у приміщенні продовжується злочинне діяння;

— зацікавлені особи вживають заходи до знищення або переміщення предметів чи документів;

— підозрюваний готується покінчити життя самогубством.

Отже, якщо цих чи подібних їм обставин у постанові на обшук не вказано, то, цілком природно, у Вас можуть зародитися сумніви щодо його невідкладності, тобто законності. Наполягайте, щоб ці Ваші сумніви були занесені до протоколу обшуку.

Пам'ятайте! Обшук проводиться у разі наявності у слідчого підтвердженої інформації про заховані предмети чи документи, які можуть мати значення для встановлення істини в справі.

А тепер поговоримо про те, як поводитися, якщо обшук проводиться у Вашому житлі чи іншому Вашому володінні. Звісно, це надзвичайно серйозний момент. Такий обшук може бути проведений, як вже було сказано раніше, тільки за вмотивованою постановою судді. Якщо такої постанови немає, вимагайте, щоб поняті письмово засвідчили факт відсутності постанови судді і наполягайте, щоб виголошений Вами протест був занесений, як цього вимагає ст. 188 ч. 2 КПК України, до протоколу обшуку.

Якщо постанова судді є — обшук законний.

Слідкуйте, щоб обшук проводився в присутності не менше двох понятих, які, згідно із ст. 127 ч. 3 КПК України, не можуть бути представниками міліції. Звісно, поняті — не Ваші адвокати, але в

теперішній Вашій ситуації від їхньої уважності, спостережливості і порядності багато залежить. Вони не тільки мають право (і Ви, як ніхто, повинні бути в цьому зацікавлені) бути присутніми при обшуку, але й, як вимагає ст. 181 ч. 3 КПК України, поняті зобов'язані бути присутніми при всіх діях слідчого під час проведення обшуку.

Пам'ятайте! Слідчий має право провадити слідчі дії в інших слідчих районах і доручати провадження цих дій відповідному слідчому або органу дізнання, які зобов'язані це доручення виконати в десятиденний строк.

У межах міста або району, хоч і поділеного на кілька слідчих дільниць, слідчий зобов'язаний особисто провадити всі слідчі дії.

(Ст. 118 КПК України)

Звичайно, при обшуку неоціненну допомогу може надати Вам адвокат. Тому наполягайте, щоб обшук проводився в присутності адвоката. Якщо Вам у цьому відмовляють, то вимагайте, щоб цей факт був відображений у протоколі обшуку.

Будьте надзвичайно уважними при обшуку і намагайтеся всіх причетних до обшуку осіб тримати в полі зору.

Пам'ятайте! Обшуки і виїмки, крім невідкладних випадків, повинні провадитись удень.

(Ст. 180 КПК України)

Пам'ятайте! У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, обшук житла чи іншого володіння особи може бути проведено без постанови судді.

(Ст. 177 КПК України)

Пам'ятайте! Обшук житла чи іншого володіння особи, за винятком невідкладних випадків, проводиться лише за вмотивованою постановою судді.

(Ст. 177 КПК України)

Зрозуміло, якщо Ваше житло чи офіс складається з однієї кімнати, це зробити не дуже складно, але якщо більше кімнат, або Ви проживаєте в сільській місцевості і Ваше обійстя складається з декількох приміщень (хата, хлів, клуня, стодола), то вирішити таке

завдання вам буде непросто. І все-таки, якщо Ви не хочете, щоб при обшуку знайшли компрометуючі докази (патрони, наркотики, крадені речі тощо), до яких Ви не маєте жодного відношення, бо до обшуку навіть не знали про їх існування, не допускайте ситуацій, щоб хтось з оперативних працівників відлучався (з будь-яких причин) від слідчого, понятих і заходив до іншої кімнати чи приміщення.

Не забувайте, що в процесі проведення обшуку міліціонери, відпрацьовуючи на Вас свої морально-психологічні методи, кидатимуть, спостерігаючи за Вашою реакцією, фрази типу: "зараз зірвемо підвіконня і підлогу", "перекопасмо весь сад", "розберемо стіну", "привеземо секретний прилад, який все висвічує, "бачить" крізь стіни" тощо. Це — неправда, але психологічно будьте до цього готові!

Пам'ятайте! За вимогою слідчого Ви зобов'язані відчинити всі зачинені приміщення, сейфи, шафи тощо, бо інакше він має право відчинити їх сам.

Якщо при обшуку вилучаються якісь предмети, то вони, згідно зі ст. 188 КПК України, повинні бути занесені до протоколу обшуку. Стежте за цим, бо в протилежному випадку Ви вилучених предметів чи документів можете більше ніколи не побачити.

Не забувайте: копію протоколу обшуку (неважливо, де він проводився — у Вашому офісі чи у Вашому помешканні) Ви повинні отримати на руки.

Пам'ятайте! Усі вилучені предмети і документи повинні мати безпосереднє відношення до справи (ст. 186 КПК України). Не допускайте, щоб слідчий вилучав усе під'ярд, — а раптом знадобиться! Ваш протест з цього приводу, як і всі інші протести, повинен бути занесений до протоколу обшуку.

Ще хочемо нагадати читачам, що обшук приміщення (квартири чи офісу) слідчий іноді починає з особистого обшуку присутніх у приміщенні осіб. Особистий обшук може проводитися без постанови на обшук, якщо, на думку слідчого, буде достатньо підстав вважати, що особа заховала при собі предмети або документи, які мають значення для встановлення істини по справі.

Пам'ятайте! Особистий Ваш обшук можуть провести тільки особи однакової з вами статі і в присутності понятих тієї ж статі.

(Ст. 184 КПК України)

Якщо у Вас будуть претензії щодо незаконних (на Вашу думку) дій учасників обшуку, то, згідно зі ст. 234 КПК України, Ви маєте право написати прокуророві скаргу, яка повинна бути розглянута упродовж трьох днів, про що Вас повинні повідомити. Коли відповідь прокурора Вас не задовольнить, Ви можете подати скаргу прокурору вищого рангу.

Нам залишається побажати Вам мужності, витримки і твердості духу.

Далі буде.

© Усі права застережені. Відторгнення публікацій чи будь-якої їх частини без письмової згоди авторів забороняється.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

"У невідкладних випадках обшук, за винятком житла чи іншого володіння особи, може бути проведений без санкції прокурора, але з наступним повідомленням прокурора в добовий строк про проведений обшук та його результати".

(Ст. 177. ч. 4 КПК України)

зі ст. 118 КПК України, в межах міста обшук слідчий повинен проводити особисто, про що докладно буде сказано пізніше.

Якщо вони прийшли робити обшук і ставлять Вам запитання, отже, у них немає тієї інформації, яка їх цікавить. Отож, думайте, як поводитися під час обшуку і що відповідати на їхні запитання.

Перш ніж розглянути ситуації, які можуть виникнути при обшуку, ми хочемо звернути увагу на два моменти (хоча ст. 177 КПК України чітко їх не розділяє), до яких Ви можете бути причетними безпосередньо:

— обшук проводиться у Вашій фірмі;

— обшук проводиться у Вашому житлі чи іншому Вашому володінні.

Ці два випадки слід розділяти хоча б тому, що обшук у Вашій фірмі може проводитися з санкції прокурора чи його заступника, в той час як обшук Вашого житла чи іншого Вашого володіння проводиться лише за вмотивованою постановою судді.

Пам'ятайте! Перш ніж прийти до Вас робити обшук, міліціонери зібрали всю (яку тільки могли) інформацію про:

— Вас особисто (сім'я, сусіди, друзі, професійні та інтелектуальні здібності тощо);

— приміщення (квартиру, гараж, дачу), які Вам належать.

Пам'ятайте! Обшук проводиться за вмотивованою постановою слідчого з санкції прокурора чи його заступника, за винятком житла чи іншого володіння особи.

(ст. 177 КПК України)

Пам'ятайте! Якщо постанову про проведення обшуку виніс прокурор, санкції вищого за рангом прокурора не потрібно.

Якщо обшук проводиться у Вашій фірмі, Ви передусім уважно

випадках проводити обшук, за винятком житла чи іншого володіння особи, і без санкції прокурора, але з обов'язковим наступним повідомленням прокурора упродовж доби про зроблений обшук та його результати. В цьому випадку треба перевірити, наскільки об'ґрунтовані причини такого поспішного обшуку.

У Кримінально-процесуальному кодексі конкретно нічого не сказано про обставини, що дають слідчому право на несанкціонований обшук, але на практиці юристи до них відносять:

— злочинець затриманий на місці злочину;

— необхідно виявити і затри-

Фото О.

НЕ СТАНЬМО МАРГІНАЛАМИ!

Наша молодь (наше майбутнє!) не знає ані своєї історії, ані сучасності. Більшість бачить перспективу свого життя в тому, щоб бути матеріально забезпеченим і край! Заради цієї "найвищої" мети ми готові зректися батька, матері, друзів, рідної культури, мови, Батьківщини... Не маючи моральних принципів, почуття поваги та відповідальності перед своїми батьками та Україною, покійно наслідуюмо все, що нав'язують: мову (російську чи англійську), одяг, спосіб життя та навіть їжу...

Чому це так? Де слід шукати причину? Звичайно, можна було сподіватися, що в свідомості українців зі здобуттям незалежності відродиться прагнення бути нацією, будувати свою державу. Але, як показує 11-річний досвід, цього не сталося такою мірою, як хотілося б.

Пригадую, коли в нашому місті проходила конференція, присвячена 70-й річниці голодомору 1932–33 років, молодь героїчно витримала

перші півтори години, а от на більше забракло терпіння (чи виховання, поваги до інших і до себе, а також історичної пам'яті). Цей життєвий приклад є досить типовим і відображає загальні настрої молодих українців.

Якось спілкувалася з хлопцем віком 15–16 років, який навчається в одному з міських ПТУ. Він мені поскаржився, що його сусіди по гуртожитку постійно курять і зловживають алкоголем. Сам він цього не визнає і не розуміє. Але чи можна бути впевненим, що цей хлопець "вистоїть" перед спокусою? Адже таких, як він, — меншість. А таких, як його сусіди, — більшість. Прикметно, що в спілкуванні той співрозмовник, який звичайно не вживає російської мови, переходить на цю мову тому, що інший звертається до нього російською, але не навпаки. Цілком нормально в Україні українцю сказати: "Вы не могли бы говорить по-русски?" Але чому?!

Подекуди мені доводилося стикатися з ровесниками, які не мають

жодного уявлення про найважливіші події історії свого народу. Якось один мій знайомий, побачивши у мене в руках газету зі статтею про УПА на першій сторінці, прохопився: "О, УПА! Сабаки!" Перепитую: "Що ти маєш на увазі?" Він каже: "Так, УПА — собаки, стріляли в спину червоноармійцям!"

Ось і маємо: УПА визнана у світі поряд із французькою Резистанто, грецьким Еллас, регулярною армією Тіто. Саме завдяки УПА на Західній Україні, де їх вплив був найбільшим, від голоду 1947 року не загинула жодна людина, а щодо стріляння в спину, то чому не згадати радянські "заградотряди", які розстрілювали кожного червоноармійця, який відмовлявся йти в атаку?

Засоби масової інформації мали б підвищувати освітній рівень. Але в більшості своїй вони лише поглиблюють процеси маргіналізації та деградації. Низькоякісні телепередачі спонукають до відмови од моралі, пропагують насилля, рекламують злочин, а ласі до вражень

молоді душі з легкістю сприймають усе, що їм пропонується.

Засилля російського продукту на українських телеканалах тотожне частці російської музики на українській естраді. Але не все так погано — є молодь, яка усвідомлює свій обов'язок і відповідальність перед Українською Державою, перед своїми прадідами та дітьми. Молодь, яка своїм особистим прикладом спонукає інших бути гармонійними особистостями. Вони не надають ваги пустій балаканині, а діють, уже сьогодні, творячи моральні засади Держави. Звичайно, чисельно ця молодь поки що в меншості. Але їх сила не в кількості, а в якості.

Ольга СЛІПЧЕНКО,
ліцеїстка, просвітянка,
м. Біла Церква

УКРАЇНСЬКІ СКАУТИ XXI СТОЛІТТЯ

"Пласт" — Національна скаутська організація України — це молодіжна неприбуткова організація, одним із основних завдань якої є всебічний розвиток дітей віком 5—11 років та підлітків віком 12—17 років. Важливою особливістю пластового способу життя є перебування серед природи — різноманітні мандрівки, табори та зустрічі.

У грудні 2002 року в Києві відбувся вишкіл попередньої пластової підготовки (ВППП) виховників дітей та юнацтва. Учасниками вишколу були пластуни, члени скаутської організації "Гарт", СУМу, "Молодої Просвіти", а також зацікавлені студенти столичних вузів.

"Пласт" для мене завжди був оповитий таємничою романтикою. Коли до нас у сільську школу на Київщині приїхали представники цієї організації, що агітували вступити до її лав, створити сільську станицю (це був 1993 рік, я навчався в шостому класі), я виявився лише одним із трьох учнів школи, які виявили бажання поповнити лави пластунів. Більше того, після тієї єдиної зустрічі з пластунами у вже далекому 1993-му я жодного разу більше не чув про українських скаутів аж до минулого літа. Поблизу селища Свірж Львівської області на Ювілейній Міжкрайовій Пластовій Зустрічі я, а також семеро інших молодих просвітян з Києва, Вінниці, Харкова та Полтавської області були учасниками цієї події. Вперше свій ювілей "Пласт" святкував на українській землі, і вперше його безпосередніми учасниками стали пластуни з усіх регіонів України.

Запрошення на 90-ліття Національної скаутської організації України стало справжнім подарунком для нас. Табір, вечірні ватри, цікаві знайомства, різноманітні змагання... Це те, що мене завжди вабило. Я знайшов у "Пласті" частинку себе і довів у вдячний організаторам цієї зустрічі, а особливо Президенту всеукраїнського "Пласту" Андрію Гарматію за ці вісім чудових днів біля Свірзького замку.

І от грудневий пластовий вишкіл знову зібрав друзів з різних організацій, аби продовжити розпочату влітку, надзвичайно цікаву справу пластування. Адже дуже важливим для "Пласту" є співробітництво з іншими молодіжними організаціями. І ці перші кроки — ЮМПЗ, ВППП — уже дають результат. Між "Пластом" та іншими організаціями, зокрема "Молодою Просвітою", вимальовуються напрями співпраці.

Від часу заснування Олександром Тисовським 12 квітня 1912 року "Пласт" виховує дітей на засадах християнської моралі та любові до України. Переживши складні часи вигнання з України, роки в еміграції, "Пласт" у 1990 році повертається в Україну і завойовує сотні тисяч прихильників. Нас об'єднують світлі ідеали, любов до рідної землі, непереборне бажання пізнавати світ. І я вірю, що з часом ми донесемо все це до серця кожної дитини, а "Пласт" і "Молода Просвіта" зрештою стануть невід'ємною частиною кожного українця.

Євген БУКЕТ

КІНЕЦЬ СВІТУ ДЛЯ... СТУДЕНТІВ

Не лякайтесь одразу — це не прогноз майбутнього від Глоби, хоча явище — справді неминуче для студентів. Сесія — слово-пароль, слово, під яким усі розуміють одне і те ж: безсонні ночі, хвилювання, шалений адреналін.

Хоча жахливим є не так сам екзамен (хіба що — наслідки), як підготовка до нього.

Купа незнайомих книжок, ще більше конспектів і просто думок: "І де я був увесь цей час?" Далі — виснажуєш себе на реалізацію різноманітних способів "швидкого вивчення", які інколи стають лише додатковим стресовим чинником.

Пропоную із власного студентського досвіду, як мені здається, три необхідні речі для вивчення та успішної здачі екзаменаційного курсу.

ПРАВИЛЬНЕ ХАРЧУВАННЯ

Забудь про всі свої дієти і вживай побільше вітамінів та висококалорійних продуктів — ти готуєшся до сесії, а отже, потребуєш багато енергії (малесеньке застереження: не перестарайся, бо отримаєш стрес не від обсягу вивченого матеріалу, а від обсягу їжі).

РОЗКЛАД ДНЯ

Якщо вже ситий по горлянку і їжею і розкладом пар в універі —

Питання на "п'ять": яку дисципліну складаємо?

сприйми це як невеличкий творчий експеримент. Звернення до тих, хто ще сподівається вивчити все: 80 % ефективності вивчення дає розклад, отож — вперед. Розклад необхідно складати якомога жорсткішим — не шкодуйте себе, інакше вас пожаліють уже після екзамену, неуспішного, звичайно.

Розділи увесь матеріал на 4 частини. За перший і другий дні ти маєш вивчити більшу частину матеріалу (майже 70 %), за третій

день — решту (останні 30 %), ну а за 4-й — усе повторити.

Формули краще вчити ввечері, все інше — вдень. Не вчи нічого спростоння — марно!!! (Переконалася на собі).

ЗДОРОВИЙ СОН

Не думай, що встигнеш вивчити все в останню ніч до "суду", на якому тебе помилують (5 або 4 бали) чи навпаки — визнають винним (3 і менше). Ніч створена для сну,

датків. Ці заходи мають бути завершені протягом одного року від дати надання гранту.

У рамках Програми малих грантів не можуть фінансуватися науково-дослідні програми, програми підвищення кваліфікації, операційні проекти, базова інституційна підтримка, що надається на постійній основі (наприклад, забезпечення обладнанням, що не пов'язане з діяльністю в рамках Програми малих грантів), стипендії, дотації науковим працівникам, навчальні програми. Також не фінансуються фізичні особи та організації, що не є юридичними особами. Пропоновані заходи не повинні дублювати поточні програми Світового Банку.

Максимальний розмір гранту становитиме ориєнтовно 5000 доларів США. У рамках Програми малих грантів рідко фінансується понад половину пропонованих статей витрат на певний проект, тому бажано, щоб громадські організації залучали додаткові кошти з інших джерел.

Заявки українською та англійською мовами (три примірники українською мовою та два — англійською) потрібно надіслати до Представництва Світового банку в Україні за адресою: 01034, м. Київ, вул. Лисенка, 2, з поміткою "На конкурс "Програма малих грантів" до 19 лютого 2003 року.

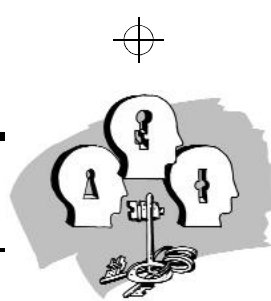
Ресурсний центр "Гурт"

МАЛІ ГРАНТИ СВІТОВОГО БАНКУ

КОНКУРС

Представництво Світового Банку в Україні оголошує конкурс проектів громадських організацій за Програмою малих грантів. У 2003 році за Програмою малих грантів буде підтримуватися громадська діяльність, спрямована на розширення прав вразливих та незахищених груп населення. Подавати заявку на одержання гранту можуть громадські організації, зареєстровані в Україні. Організації повинні мати добру репутацію, здійснювати успішну діяльність у місцевих громадах і мати досвід оперування фінансами. Пріоритет надаватиметься організаціям, які не отримували допомоги в рамках Програми малих грантів у попередні роки.

Проектні заходи можуть включати (але не обмежуватися цим) організацію семінарів і практичних занять, надання коштів на публікацію або створення аудіо- та відеокопій необхідних матеріалів, інші інноваційні заходи, спрямовані на формування зв'язків, які невеликим організаціям, як правило, складно фінансувати в рамках своїх звичайних ви-

ДЖЕРЕЛА ЙОГО ТАЛАНТУ Анатолію Мокренку — 70

З РОСИ Й ВОДИ!

Народившись жажної для України пори в благословенних Тернах, що тепер на Сумщині, перейшовши, вже підлітком, голодомор 1947 р., він вижив, аби освітати тернові шляхи Вітчизни колоритним ліричним баритоном і в естрадній програмі свого артистичного буття, й утверджуючи славу Київської школи оперного співу. Та спочатку сільського юнака мали звабити важкодоступні високігір'я геологічних маршрутів, але й здобування фаху інженера-геолога в Київській політехніці все ж не могло відбутися без того, щоб його сонячний талант не помітили. Голос Анатолія Мокренка міцнів, набирив оригінальних обертонів, уже й викладачі усвідомлювали, що без належного консерваторного обмеження цей діамант може згаснути... Та доля була прихильною до молодого таланту — він вступив до Київської консерваторії, щоб уже на третьому курсі стати дипломантом конкурсу вокалістів імені Миколи Лисенка. Це була справжня, хоч і неймовірна перемога. Заодно перший успіх був і неабияким випробуванням характеру. Адже чимало талантів так і не розкрилися, спокушені ефемерною тінню дешевої популярності... Тож, не покладаючись на течію, Мокренко завзято працює над удосконаленням власних вокальних можливостей. Праця стає його натхненням, основним джерелом таланту.

Майже півстоліття тому, коли йому запропонували співати Миколу в "Наталці Полтавці", Анатолій занотував у щоденнику: "Мрія кожного співака... проспівати спектакль на сцені нашого столичного театру. Бодай один раз". Але поряд уже стояли такі зрілі художники оперного втілення характерів, як Борис Гмиря, Михайло Гришко, Дмитро Гнатюк, Андрій Кікоть, чий приклад запалював на підкорення все нових і нових рубежів. Отож були й героїчні оперні партії, і фурорні гастролі за кордоном... Але й народні пісні, другий матері свій, Анатолій Мокренко продовжував служити вірою і правдою.

Власне, Україна знає та поважає митця не тільки завдяки його щирій відданості народній пісні, але й як оборонця національної культури, демократичних її засад. Пам'ятаємо ж бо пристрасний виступ артиста на установчій конференції товариства української мови імені Т. Г. Шевченка: "Без мови немає народу... Ставлення до мови — це ставлення до народу, звідки б воно не йшло: від бюрократ-шовініста чи від міщанина-нігіліста... Не дозволимо ж бо собі самозруйнуватися, захистимо гідність нашої матері-мови, що творила наш народ у вічній боротьбі з посяганнями на його душу". Так творилося ще одне джерело його прекрасного таланту.

Генеральний директор Київської опери, професор Київської консерваторії, академік, народний артист, лауреат Національної премії імені Т. Г. Шевченка, визначний митець і педагог Анатолій Мокренко не тільки чужих, а й власних дітей сподобився виховувати справжніми громадянами України... Сповнений нових творчих планів, Анатолій Юрійович не полишає й прекрасної звички звіряти роздуми й почування давньому другу — щоденнику. Сподіваємося, друзі теж є що сказати народі.

З роси й води, дорогий Маестро!

Просвітяни

ІВАНОВЕ ВОДОХРЕЩЕ

ВІЧНА ПАМ'ЯТЬ

Іван Карабиць — один із провідних українських композиторів ХХ сторіччя, народився 17 січня 1945 року. Помер 20 січня 2002 року.

Нинішнього іорданського дня Київ відзначав річницю пам'яті митця великим пісенним вечором у Палаці "Україна". Пісні — лише одна іпостась творчості Івана Федоровича Карабиця, народного артиста України, лауреата багатьох вітчизняних та зарубіжних премій, автора музики до сотень кінофільмів та театральних вистав. Справжній професіонал, він створив музику, яка завжди буде виражати дух української землі, перейнята її історією, фольклором, поетичним словом. Видатний організатор і людина, що вміла мислити на перспективу, він задумав, організував і проводив вісім разів протягом восьми років міжнародний фестиваль

"Київ Музик Фест". Дев'ятий, минулорічний фестиваль був присвячений пам'яті Івана Федоровича Карабиця. За визнанням вчителя І. Карабиця, композитора зі світовим ім'ям Михайла Скорика, "Київ Музик Фест" має надзвичайно високе реноме у світі і може розраховувати на довге життя в Україні, як і все, написане Карабицем, його ораторії, пісні, увертюри, симфонії, музика до вистав та кінофільмів, позначені високим професіоналізмом і неповторністю авторського стилю.

Дружина Івана Карабиця, музикознавець Марина Копиця, розповідаючи про життєвий і творчий шлях Івана Федоровича, якось зазначила: "коріннее відчуття патріотизму, не кон'юктурно-гласного, а внутрішнього, глибинного було притаманне Іванові до кінця життя".

Саме цим почуттям була зігріта

ТЕПЛО НАРОДНОЇ ІГРАШКИ

ВИСТАВКА

личчям...

— Але, пані Людмило, обличчя як таких — з очима, ротом, носом — у ляльок немає, чому?

— Вони стилізовані. А взагалі історія цієї ляльки така. Коли наші далекі-далекі предки почали вести осідлий спосіб життя, вони почали вирощувати все, що їм треба для господарювання, у тому числі льон. З цими ляльками я ходила в Національну академію наук України, і там встановили, що їм десь 5–6 тисяч років. З'явилася нитка — з'явилася й лялька! Мати робить ляльку для своєї дитини...

— А мені здається, що лялька була тісно пов'язана з язичницькими віруваннями...

— Що було першим: яйце або курка — важко сказати. Тому що фетишизація завжди була присутня, але ця лялька все ж таки іграшкова. І від того, що їй так багато років, тут збереглася дуже сильна стилізація. А тому моя лялька зроблена на основі канону українського, ще прадавнього, дохристиянського, але зроблена сучасним художником, і тому вона — авторська.

— Де мандрувала ця колекція?

— Вона демонструвалась у Дрездені і нещодавно повернулася з Німеччини з дуже гарними відгуками та побажаннями шукати і працювати далі. А зараз я працюю з танцювальним колективом — це гурт національного танцю "Стожари". За 4 місяці я зробила для них дуже багато костюмів: Центральну Україну, усе Полісся — аж до Волині. І тепер на основі цих костюмів я буду робити ляльки.

Куратор виставки, молодий київський учений-етнограф Олексій Доля впродовж усіх днів, коли виставка демонструвалась у Києві, не втомлювався повторювати, що аналогів в українській народній ляльці немає. І ні в якому разі не зможе її замінити дитині вульгарна, кричуща своєю "неукраїнськістю", чужоземна іграшка.

Зробити ляльку — це великий труд, а продати її — ще більший. У Мексиці держава взяла національну ляльку під свою опіку. Може, це зі сфери фантастики, але хочеться помянути, — а раптом і наші схемуться?

Наталія БОНДАРЧУК

бутнього, у ній продовження всього".

P.S. Незабаром на сторінках нашого тижневика ми надрукуємо розповідь дружини композитора Івана Карабиця Марини Копиці про життєвий шлях Маестро, його творчі та духовні пошуки.

Любов ГОЛОТА

АКЦІЯ

РІЗДВЯНА ЧАЙКА

Збудована у Львові козацька чайка "Пресвята Покрова", що 9 років мандрувала водами Західної Європи, повернулася до рідного міста і на Різдво, на три дні була встановлена перед театром опери і балету.

Біля неї постійно збирався натовп львів'ян і гостей міста. Хто хотів, а таких було багато, міг піднятися на палубу чайки. Молодь розігрувала на чайці і перед нею вертепні драми. Львівські козаки розповідали про походи і пригоди, а різдвяного вечора частували всіх бажаючих смачним кулешем та стріляли з гармати. Козаками-львів'янам допомагала делегація Козацького товариства Київщини, яка прибула на свято.

"Пресвята Покрова" побудована на благодійні внески та безкоштовною допомогою. Нині чайка потребує ремонту. Львівські козаки планують цього року знову піти до Середземного моря пропагувати Україну. Але від держави допомоги немає. Козаки розраховують на власні сили та сподіваються на підтримку громадськості.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ,

м. Ірпінь, Київська обл.

СЛОВО ПРОЩАННЯ

НЕ СТАЛО СЕРГІЯ НАБОКИ

Важко усвідомлювати, що голос його тепер звучатиме тільки в запису. Колишній політ'язень, автор численних репортажів, нарисів, рецензій; поет; організатор Київського демократичного клубу та Українського культурологічного клубу, засновник інформаційного агентства. Іронічний, часто саркастичний і завжди влучний ведучий прямого ефіру радіо "Свобода". За 48 він встиг зробити чимало. Напевне, встиг би ще більше.

Смерть таких, як Сергій Набока завжди вражає фатальною несподіваністю. Ще вчора їх бачили на якомусь зібранні чи просто у своїй компанії, їм заздрили і водночас захоплювалися, розраховуючи побачити завтра. Соломія Павличко чи Георгій Гонгадзе — закономірний шок після звістки, що їх уже немає. Такий же шок, такі ж запитання: як? чому? коли? — після того, як прозвучало "в суботу вночі помер Сергій Набока". У понеділок він мав вести "круглий стіл"...

Причиною його смерті зараз називають тромбофлебіт. Місце смерті — готель СІЗО у Вінниці, Сергій готував серію репортажів про українські тюрми. Є якась цинічна іронія долі в тому, що він пішов з життя саме на території казенної установи. Яка не зламала його замолоду, куди на три роки запроторила радянська влада і про буття якої він збирався розповісти слухачам.

Сергій Набоку поховали 21 січня на Байковому цвинтарі.

Редакція
"Слова Просвіти"

СЛОВО Просвіти

Засновник Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любова Голова.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редакторія: Л. Голова, Я. Гоян, П. Мовчан,
А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка:
Ірина Шевчук, Олег Бесський та Іван Сак.

Адреса редакції: 01001, Київ-1, завулок Музейний, 8.
Тел./факс 228-01-30. E-mail:
slovoprosvity@ukrpost.net
http://www.prosvita.org.ua
Передплатний індекс 30617.

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світліни не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.